

Bibliothèque numérique

medic@

**Aristote / Goclenius, Rodolphus (éd.).
Libelli Aristotelis de Sensu et
Sensilibus Castigata versio et
Analysis Logica**

*Francofurti : apud M. Zachariam Palthenium, 1596.
Cote : 39115x03*

LIBELLI ARI-
STOTELIS
DE SENSU ET
SENSIBILIBUS

Castigata versio & Analysis
Logica.

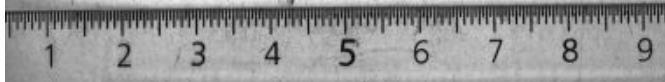
Cum Quæstionibus & Disputationi-
bus inde defumptis.

STVDIO
RODOLPHI GOELENII
Professoris Philosophici in
Acad. Marburg.

Cum gratia & privileg. Cesar. Maiesst.

FRANCOFVRTI
Apud M. Zachariam Palthenium.

Recognita & castigata lectio Curçei
ad nostram editionem accommo-
data. Prior numerus paginam,
posterior lineam de-
notat.

Lege pag. 1. l. 26. ὀνόματι 4. 9 post doctrinam. suppl. E-
thicam. 6. 20. ἀπορίῃ 13. 17. amarorem. 16. 26. pro
nec lege aut, 18. 4. & 5. volunt. 24. 23. dele verba
desinit in speciem. 27. 34. reconditarū 32. 25. Iste est
radius. 45. 23. ἄρα. ead. pag. 38. inaequales sunt 51. 15.
emittit. 52. 5. ecce ead. 30. illustrat 54. 36. Idem igitur.
61. 25. habitui. 65. 29. calor 67. 9. pro divino di-
urno. 72. 3. pro Homerum leg. Herodotum 73. 6. pro
eum cui 74. 17. pro coruscus caeruleus. 76. 36. affectio-
nis 78. 27. post animalis suppl. qui 83. 9. pro veri aeri.
91. 20. remisus 94. 2. vebis. ead. pag. lin. vlt. dele prius
comma. 98. 20. pro immobilem leg. quiescentem. 99.
vlt. lin. pro ratio oratio 102. 18. pro maioris, interioris
104. 4. deducimur. ead. pag. 22. cupita. eadem item
pag. 32. obrudit. 105. 19. diurnis. 109. 11. tardo &
lento 114. lin. vlt. pro minus nimis. 118. 19. pro quasi
eadem 120. 10. pro cum. eum. 139. lin. vlt. pro. vino. v-
uido vel viuido. 142. lin. 2. pro ea illi. 162. 18. Valerio-
la. 164. 15. pro ingente vigente 175. 3. pro puncto pone
comma. 181. 29. Ptolemao. 183. 11. inaequali mole 195.
12. pro elemento alimento. 207. 25. pro Ignis Agens.
212. 18. tactui. 218. 12. pro maledice leg. male dicit.

DOCTRINA ET
VIRTUTE PRÆSTANTI

viro M. Zachariæ Palthenio, Ty-
pographo Franco-
furtensi.

RODOLPHVS GOELENIVS

S. D.

Erspicio & minime mō-
stroso orationis chara-
ctere exposuit doctrinā
Physicā de sensu & sen-
silibus, vere pius & e-
ruditus vir Ioachimus
Curæus. Sed in editione
voluntati auctoris non
fuit factum satis. Valde
enim vitiose libellus est excusus. Itaque vnum ex
editis exēplis sua ipse manu castigavit, quod me-
cum communicavit Ioannes Ferinarius Historia-
rum Professor, Pædagogii nostri Rector, collega
mihī coniunctissimus. Ad eius fidem emendatū
oprauit de integro prodire libellum istum. Cum
itaque Doctissime M. Paltheni intelligam, te pro
industria tua, & studio iuvandi rem literariam, in
eo nunc totū esse, vt operas tuas huic optimo au-
ctoris operi iterum excudendo accommodes, e-
mendationem istam ad te mitto, vt eam extremæ
pagellæ adicias. Erit tibi hoc argumento me,
quibuscumque rebus possum, studiosè tibi gratifi-
caturum. Si placet, vt *πρὸς τὸν κείνον* addere, po-

A 5

tes ipsum contextum Aristotelis e Græco fideliter
expressum, hoc est ad Græcæ λήξεως veritatem, &
simplicē τῆς πρώτης διάνοιαν in latinum sermonem cō-
uerſum, & Analyſin eius Logicam cum aliquot
huius argumenti quæſtionibus, & quæ minus in-
tricatæ mihi videbantur, (miſſis reiectisque iis, de
quibus cum ſapientibus dicere ſoleo: Aſſenſus an-
te rem perſpectam ſuſtinendus non eſt) & quarū
conſideratio liberalem habet delectationem. Te
cum omnibus tuis, quam feliciffime viuere & o-
ptime valere ex animo cupio, & Deum oro, vt ho-
neſtiſſimos tuos labores fortunet. Tu viciffim
eundem pro me ora, vt literatum otium, quo
nihil eſt dulcius, mihi diutius conce-
dat. Marpurgi Calend. Iulii,
Anno 95.

ARISTOTELIS DE
SENSV ET SENSILIBVS,
libricaput primum,
RODOLPHO GÖCLENIO
INTERPRETE.

*QVIBVS DE REBVS DEIN-
ceps sit tractandem summatim proponit,
ac qua sint corporis & animi
communia docet.*

Voniã † de animo
per se ante expli-
catú est, ac de fa-
cultatibus vniuf-
cuiusq; eius par-
tiú sigillatim : se-
quitur, vt quæná
animantium eorumque omnium,
quæ vitæ beneficio vtútur, propriæ
sint actiones, quæ communes, cõsi-
deremus. Ac ea quidem posita sint,
quæ de animo diximus. De † ceteris
autem, ac primum de primis disse-
ramus. Constat quidem ea, quæ má-

A

ximum pondus habent, communi-
aque sunt & propria animantium,
communia animi esse ac corporis:
quo in genere est sensus, memoria,
ira, appetitus, & vno nomine cupi-
ditas, & præterea voluptas ac do-
lor. Hæc enim fere in omnibus ani-
malibus reperiuntur. Præterea ho-
rum quædam omnibus viuentibus
communia sunt, quædam animan-
tibus quibusdam conueniunt. Ho-
rum † autem ea, quæ maximū pon-
dus habent, cæterisque præstant,
quatuor tantum paribus continen-
tur, vt vigilia & somnus, adolescen-
tia & senectus, spiratio & exspiratio,
d vita & mors, quæ † quid sint ac qui-
bus ex causis eueniant, videndum
est. Physici etiam est valetudinis ac
morbi primas causas animaduerte-
re, præsertim cum nec valetudine
morbus, in ea, quæ vita careant, ca-
dere possit. Itaque fere ii omnes,
qui in naturæ ratione versantur, &
medici qui magis philosophice ar-
tem tractant, illi quidem (physici)
desi-

definunt in ea, quæ ad medicinam pertinent, hi vero (medici) ex iis quæ naturam attingunt principiū ducentes, de medicina disputare solēt. Ea t̄ aut̄ quæ dicta sunt, cōmunia e & animi esse & corporis, hinc sciri potest, quod eorum quædam cum sensu, quædā per sensum fiunt, quædam etiam eius affectiones sunt, alia habitus, nonnulla custodiæ atque conseruationes, aliqua interitus & priuationes. Sensum autē per corpus ab anima fieri, tum ratione doceri potest, tum sine ratione intelligi. Sed de sensu & sentiendi officio ac munere, & quam ob causam animantibus hæc affectio conueniat, in libris de animo diximus. Animantibus t̄ autem, quatenus vnum f quodque animal est, sensus necessario inest. Hoc enim ipso animalis naturā a non animali distinguimus. Ac t̄ de his quidem vt figillatim g differamus, tactus & gustatus in omnia cadunt necessario, tactus quidem propter eam causam, quam in

libris de anima diximus, gustatus vero propter cibum & alimentum. Hic enim sensus salutarem cibum a pestifero ita secernit, ut insuauem & ingratum fugiat, salutarem gratumque appetat, omninoque sapor eius est partis animi affectio, quæ alendi vim habet. Si autem sensus, qui a rebus extrinsecus adhibitis oriuntur, ut odoratus, ut auditus, ut aspectus, iis animantibus quæ gradiuntur, & omnibus, quæ iis quidem prædita sunt, conservationis salutisq; causa dati sunt, ut & præsentiendo partem querant, & exitiosum pestiferumque declinent. Iis autem quæ etiam prudentia prædita sunt, sensus eosdem natura attribuit; ornatus dignitatisque causa, quippe cum multas dissimilitudines intro nuntient, quibus tum eorum quæ sub intelligentiam cadunt, tum eorum quæ agenda sunt, scientiam & prudentiamque adipiscuntur. Ex iis autem ad ea, quæ necessaria sunt percipienda, aspectus quidem per se plus potest, ad intelligendum vero auditus

tus

tus plus potest per accidēs, quia multas ac varias rerum differētiās ostēdit nuntiatque visionis facultas, propterea quod omnia corpora colorata sint. Itaque † hoc ipso sensu † ea quæ sunt omnium communia, percipiuntur maxime. Communia † autem appello, vt figuram, magnitudinem, motum, statum, numerū. Auditus vero sonorum dissimilitudines solum declarat, paucis autem etiam vocis & orationis. Auditus † autem per accidens ad disciplinam (seu prudentiam seu intelligētiam) maximū adfert adiumentum. Oratio enim & sermo doctrinæ causa est, cum audiatur non per se sed per accidens: ex nominibus enim constat, quorum vnumquodque est signum. Itaque † ex iis, qui a ter utro horum sensuum a primo ortu privati sunt, aptiores sunt ad discēdum cæci, quam ii qui muti & surdi sunt. Ac de vi quidem, quæ cuique sensui data est, ante dictum est.

Analysis Logica CAP. I.

a Quoniam de animo] *Propositio tractationis per perfectam transitionem. Hactenus post generalia de corporis natura (in octo libris ἀρχαίων, physic.) de anima & eius facultatibus, quatenus ab anima proficiuntur, differimus. Sequitur tractatio de communibus affectionibus, qua animantibus insunt ratione anima & corporis: (sunt enim ab anima, sed non sine instrumento corporeo) nempe de sensu, memoria, somno, vigiliis, motu secundū locū, iuventute, senectute, respiratione, vita, morte.*

b De cæteris autem,] *Divisio: cum ratione, cur primum sit acturus de sensu & sensilibus. Ordo doctrina postulat, ut de primis differatur primo loco. Sensus est ex primis: quia propter sensum animal est animal. Ergo primum differendum de sensu.*

c Horum autem ea,] *Divisionis illustratio, qua cōparantur impariter affectiones illa inter se. Longe maioris momenti sunt vigilia & somnus, adolescentia & senectus, spiratio & exspiratio, vita & mors, quam ira, appetitus, voluptas, & dolor.*

d Quæ quid sint] *Repetitio propositionis cū appendice, quod cū hic de πᾶσι certis viventium & animalium agatur, par sit, ut sanitatis quoque & morborum principia vera & prima cōprehendantur. Nā sanitas & morbus sunt affectiones viventium, cum nihil dicatur sanum aut morbo affectum, nisi quod vita pradiatum est*

c Ea.

Ea autem quæ] Probatio. Ira, voluptas, dolor, memoria, somnus, respiratio, sanitas, vita, mors &c. aut iuncta sunt cum sensu, aut per sensum fiunt, aut sunt eius pars, aut habitus, aut custodia, & cōseruationes, aut interitui & priuationes: Et ita aliquo modo respiciunt sensum. Ergo sunt cōmunia animi & corporis. Valet consecutio. Quia & sensus est pars cōmune corporis & anima, quod vel sine ratione doceri potest. Quis enim ignorat corpus absq; anima, id est cadauer nihil sentire? anima vero secreta a corpore non sentit, sed tantum intelligit.

f Animantibus aut,] Sensus pertinet ad esse animalis. Animal per sensum est animal, ut entiatū κατὰ τὸν πρῶτον sit, Animal sentit: sicut in 2. de anima dicitur τὸ δὲ ζῷον διὰ τὴν αἰσθητικὴν πρῶτον.

g Ac de his quidem] Distinctio sensuum ex generaliore & specialiore subiecto, in quo insūt, finibus & effectis. Quidam sensus animantibus insunt necessario, ut tactus & gustus. Nam per tactum distinguuntur obiecta externa, qua vel corrumpere possunt corpus vel idem cōseruare, ut illa fugiant, hæc persequantur: per gustū etiā distinguuntur alimenta cōuenientia a noxiis. Alii sensus non sunt omnibus dati: quibus autē insunt, iis insunt propter melius. Id est hoc fine ut animal non solum sit & uiuat sed etiam ut bene uiuat. Porro homini sensus dati sunt etiā, ut cognoscendo & intelligendo præstantiorem vitam uiueret, hoc est scientia seu sapientia, & prudentia causa. Huc quidem visus per se. Au-

ditus vero per accidens plus adiumenti affert.
 h li autem sensus] Hic latet distinctio sensuum ex comparatione adiuncti medi. Tactus & gustus ad tangendum & gustandum non indigent externo medio, visus vero, auditus, odoratus indigent. Per aërem species visibiles ad oculos, audibiles ad aures, odorabiles ad nares, sed tactiles & gustatiles species aëriosis (id est, absq; medio externo) ad ipsam cutim & linguã deferuntur.

i Exiis autem] Ratio comparationis. Color est proprium sensibile seu obiectum visus. Omnia autē corpora sunt colorata. Ergo visus de omnibus corporibus percipit aliquid per se, & ita multas patefacit differentias

k Itaq; hoc ipso] Visu omnia obiecta communia percipiuntur: Sed a ceteris sensibus quaedam tantum percipiuntur. Sensus igitur visionis est precipuus & acerrimus.

l Cōmunia autem] Communium obiectorum sensus declaratio exemplaris.

m Auditus autem per] Ratio, cur auditus sit causa per accidens vberioris cognitionis: quia per accidens orationē, qua de multis erudimur, percipit. Nā auditus per se percipit voces, quatenus sono proferuntur. Oratio autē constat ex vocibus. Accidit igitur orationi, ut ab auditu etiam percipiatur propter voces.

n Itaq; ex iis] Probatio antegresse sententia: Quia cæci possunt a miniculo vocis & auditus ab aliis loquentibus discere. Surdi vero, cum

non audiant, cum voces non percipiant, ab aliis doceri non possunt, muti etiam alios interrogare nequeunt. de iis que ignorant. Ita vero natura comparatum est ut res per symbola quidem, id est, nomina apprehendantur qua cum nullo sensu a surdis apprehendi possint, etiam rerum cognitione destituti sunt. Nam intellectui nostro non sunt ingenerata rerum notitia sed ea sunt *in intellectu*, id est, acquiruntur & discuntur. Eadem fere causa est cur plerique surdi sint quoque muti.

DE SENSIVM INSTRV-
mentis ac potissimum, que sit aspectus
vis, oculique materia.

CAPVT II.

Corporis tamen partes, quibus nasci & exsistere sensus solent; nonnulli quidem pro elementorum, ex quibus corpora constant ratione exquirunt, & cum non possint ad quatuor illas sedes sensus, qui quinque sunt, adhibere, de quinto hærent. Faciunt autem omnes aspectum vim naturamque igneam imitari, quod causam alicuiusdam affectionis ignorent. Cum enim

A 5

torquetur ac mouetur oculus, tum ignis species elucere ac prodire videtur, quod in tenebris vel cū palpebræ obductæ sunt, solet cōtingere: tum enim etiam in tenebris est. Quod etiam aliam dubitationem affert. Si enim fieri nō potest, vt quispiam ignoret se sentire, ac videre id, quod sub oculos ipsius cadat, necesse ergo erit eundem suum oculum **b** cernere. Cur † igitur ei quiescenti idem non vsuuenit? Sed huius rei causa & quæstionis, & cur aspectus ignis esse videatur, hinc intelligēda est. Solitæ enim sunt res leues in tenebris micare, non tamen lumen ex se profundūt: oculi autem nigrū dictum & medium læue cōspicitur. Hoc vero apparet, cum oculus torquetur, propterea quod vnum quasi duo esse accidat, quod quidē motus celeritas efficit, vt aliud videatur esse id quod cernit, & quod cernitur. Itaque non fit illud, nisi cito & in tenebris id eueniat, propterea, quod ea quæ læuia sunt, in tenebris
mica-

micare solent, veluti piscium quorundam capita, & sepia atramentū. Quod si lente oculus moueatur, nō contingit, vt simul duo & vnum id quod cernit, quodque cernitur, esse videatur. Illo † autem modo se ipse c oculus cernit, quemadmodum etiā in refractiōe. Alioqui † si ignis esset, d quemadmodum & Empedocli placet, & in Timæo scriptum est, aspectusque exeunte quasi ex lucerna lumine eueniret, cur etiam in tenebris oculi non cernerent? Nam † a- e spectū exstingui dicere in tenebris cum exit, id quod Timæus confirmat, prorsus nihil est. Quæ enim luminis exstinctio est? Omne enim, quod calidum & siccum est, vel in humido vel frigido exstinguitur, qualis videtur esse ignis qui in prunis est & flamma, quorum neutrum lumini contingit. Quod † si forte f contingit, sed propter paruitatem id nos fugit, profecto & interdiu, & in aqua, exstingui lumen oporteret, & cum gelu omnia obrigescūt, ma-

xime tenebras existere. Flammæ enim hoc iisque naturis & corporibus quæ deflagrant, contingit. Nūc vero nihil tale vsuuenit. Empedocles † autem in ea sententia interdū videtur esse, vt aspectum dicat, id quod ante dictū est, lucis ex oculis emissionem oriri. Scribit enim hoc modo:

b *Vt † cū quis meditatur iter noctem sub opacā.
Preparat is lychnum, torrentis lumen & ignis:
Laternamq; aptat, qua ventos arceat omnes,
Dissipat hæc flantis tum dura incommoda vēti,
At lux exsiliens proprium diffusa per orbem:
Collucetq; via, radiis pellitq; tenebras:*

i *Haud † aliter tunicis clausus subtilib. ignis,
Per pupillarem citius diffunditur orbem:
Ingentem hæc prohibet circūlabentis aqua vim.
Ignis at excurrit, quantum se fundere possit.*

Atque hoc quidē modo nos interdum sentit cernere. Interdum autē iis fluxionibus, quæ proficiscantur a corporibus quæ videtur. Democritus vero quod aquæ naturā aspectū imitari dicit, recte sentit: quod autē aspectum emphasim ipsam, hoc est, imaginis, veluti apparitionem esse
ait

ait, non recte. Hoc enim contingit propterea, quod oculus lævis est, nec in eo, quod cernitur, inest, sed in eo quod cernit. Refractio enim est illa affectio. Sed nihil omnino etiam nota ei erant ea, quæ de rebus speciem sui præbentibus & de refractione vere traduntur. Absurdum est ei etiam non venisse in mentem quærere, cur oculus tantum cernat, aliarum autem rerum nulla, in quibus imagines exprimantur. Ac si illud quidem verum est, aspectum aquæ naturam imitari, sed tamen non cernimus, quia aqua est, sed quia per lucidus est oculus, quod etiam cum aere commune habet, sed facilius & diuturnius aqua quam aer seruari & retineri potest. Itaque pupilla & oculus naturam aquæ imitantur. Quod etiam res ipsa declarat. Nam & quod defluit ex oculis, cum sauciati sunt, aqua plane videtur, & in iis qui admodum pueri infantesque sunt, splendore ac fulgore præstāt: & albugo oculorum et in iis quidem

animantibus, quæ sanguinem habet
pinguis est: quod t̄ eo a natura effe-
ctum est ut humor ipse cōcretionis
expers permaneat, ob eamque cau-
sam pars est nulla corporis, quæ tar-
dius ac minus quam oculus frigoris
incommoda sentiat. Neque enim
adhuc ea pars, quam palpebræ ob-
ducunt, frigore obrigit. Eorū au-
tem animantium, quæ sanguine ca-
rent, oculi corio duro tecti sunt, idq;
pro operculo valloque est. Sed t̄ hoc
plane absurdum est, quod aiunt nō-
nulli aspectum emissa ex se quadam
natura cernere, permanereque vs-
que ad astra: aut ad aliquem vsque
terminum egrediendo cum aliena
luce coniungi atq; confundi, ut qui-
busdam visum est. Hoc t̄ enim præ-
stat dicere ipsum lumen initio cum
oculo coniungi, quamquam hoc e-
tiam stultum est putare. Quid est
enim lumen cum lumine coniungi?
aut qui tandem hoc fieri potest? Ne-
que enim quæuis res cū quavis con-
iungitur: & res quæ intus est, cū ex-
ter-

terna quo tandem modo? cū mem-
brana interiecta sit. Nos † quidem a-
liis libris hoc docuimus, aspectū rei
nullius sine luce vllō modo posse ex-
sistere. Sed siue lumē siue aera inter
rē q̄ cernitur & oculū interiectū po-
namus, profecto motus is qui p̄ illud
medium fit, facit vt cernamus. Nec
vero sine causa id quod interius est,
aquæ naturā imitatur. Aqua † enim
perlucida est, cerniturq; quē admo-
dum extrinsecus, sic intus non sine
lumine. Aliquid igitur oportet esse
quod sit perlucidum, idque aqua sit
necesse est, cum non sit aer. Neque
enim in extremo oculo animus si-
tus est, nec animæ sensorium, neque
vero dubium est, quin intra nos, sit.
Itaque interior pars oculi & perlu-
cida sit & vim eā habeat, vt lumen
recipiat, necesse est. Idq; † perspici
licet ex iis, quæ vsuueniūt. Iam enim
nonnullis qui in bello eiusmodi cir-
ca tempora vulnus acceperūt, vt viæ
& itinera oculorū excisa sint, tene-
bræ offundi visæ sunt, quasi lucerna

extincta, q̄ parte ea, quę perlucida
est, & pupilla excisa quasi splendor
quidē adētus esse videretur. Ex † q̄-
bus perspicuū est, si in his rebus, hoc
vt dicimus cōtingit, quodlibet sen-
soriū attribuendū, & accōmodandū
esse vni elemento, hoc modo, vt o-
culi visionem, aquæ, id quo sonorū
varietates percipimus, aeris, odoratū
ignis naturam imitari statuamus.
Quale enim actu odor est, talis odo-
ratus est potētia. Sensibile enim fa-
cit vt sensus operetur, ita vt necesse
sit sensum iam esse id actu, quod an-
tea erat potentia. Odor autē quædā
est fumum imitans exhalatio. Atqui
exhalatio, quæ fumi specie efflatur,
igneæ naturæ est. Itaq; in loco, qui
cerebro vicinus est, odoratus senso-
rium situm est. Frigidi enim materi-
es est potentia calida: & † oculorū o-
rigo eodē modo se habet, quippe cū
ex cerebro constet, quod humore &
frigore reliquas corporis partes fa-
cile vincit. Ea † autem pars, in qua
tangendi principatus inest, terrena
est,

est, ea vero qua gustamus, quædam species tactus est; ob eamque causam uterque & tangendi & gustandi sensus cordi adiunctus & annexus est. Est enim cor cerebro contrarium, caloreque cæteras partes longe ac multum superat. Ac de iis quidem corporis partibus, in quibus sentiendi est fons & principium, ita dictum sit.

Analysis Logica C A P . 2

a Corporis autem partes] Proponitur disputatio de natura organorum sensus, qua gratia sunt ei dicitur. Anima enim sensus instrumentum corporeo. Et primum quidem explicatur de natura & materia oculorum Proposit. Nonnulli organa sensuum ita exquirunt ut unicuique elemento unum ascribant. Videbimus igitur quomodo sensus cum elementis coïunxerunt singulis, & quæ recte visum cum igne, auditum cum aere, gustum cum aqua, tactum cum terra, olfactum, in quo difficultate sentiunt, cum vapore inter aquam & aerem medio. Ac primum quidem plerique, ante nos visum statuunt esse naturam igneam quia decipiuntur quadam affectione, qua solet accidere circa visum, cuius veram causam ignorant. Affectionis expositio. Cum enim comprimitur & constringitur oculus: tunc apparet ignis scintillam, seu emittas fulgoris igneus. Hinc alia oritur dubitatio.

B

Si enim fieri non potest, ut sentientem & cernentem aliquid, quod aspicitur, hoc ipsum lateat, necesse sane erit eundem suum oculum, qui existimat: a dominatu igneæ natura existere, cernere. Cur igitur oculo quiescenti non moto aut presso vsuuenit, ut cernat ignem illum: cum quiescentis non minus quam distorti natura sit ignea: & oculus quietus tantundem possit icernere, & melius quidem quàm loco motus & contortus. Hæc dubitationem veteres illi debuerat secum expendere & solvere, ne sententia eorum de ignea oculorum natura suspecta veritatis videretur. Decipiebantur autem antiqui, hoc paralogismo. Ignis micat & oculus contortus micat. Ergo ipse quoque igneus est. Sunt pura affirmata in secunda figura. Et si ignis micat & fulget, non tamen omnia micantia sunt ignis.

b^o *Cutigitur ei*] Queritur cur non etiam quietus oculus micet, ut motus loco, si ignis naturam habet? Ignis siquidem tam in quiete quàm in motu micat. Responsio Aristotelis affert veram causam reiecta falsa. Micat oculus percussus vel distortus non quia ignem, sed quia lenitatem habet in media sui parte. Lenia enim corpora in tenebris micant: quia partes aequaliter porrectas habent, quarum una aliam non inuoluit tenebris. Quando autem oculus est contortus, est vere in tenebris. Palpebra enim arcent lucem exteriori d^o ei. Contortus seu motus vero solum, non quietus oculus hoc ipsum patitur: quia non totus ille humor qui pupilla subiacei (crystallinũ intellige

redit

redit ad suū locū simul, sed vna pars citius, altera tardius, vel vna parte cōmota altera quiescit manet. Ea igitur quæ est quiescit vel quæ in loco proprio recur, in suo iam est, cernit alterius partis mota fulgorem vt ita vnus humor habeat rationem duorum videntis nimirum & visi.

c [Illo autem modo] Illustratio a simili, vt in aqua limpida vel speculo cernimus nostros oculos: quia refringitur species in polita superficie speculi. Sic in parte humoris crystallini loco mota cernitur species oculi seu fulgoris eius.

d Alioqui si ignis esset,] Amplificatio antithetica: qua ostenditur absurditas sententiæ quod aspectus sit ignis, & ex oculis cum quippiam videtur egrediatur ignis. Hinc scilicet sequeretur, in tenebris etiam nos videre: quia ignis natura est, vt etiam tenebras illustret & species visibilium actu reddat visibiles.

e Nam aspectum exstingui] Prolepsis. Sed regerent ignem noctis tempore ex oculis emissum, exstingui quod cum vicino aere non concresecat qui ignem non habet. Resp. Hoc est vñ, id est. vanum. An enim exstinctio proprie luminis est? Sole in lumen tenebris exstingui. Nonne tenebrae sunt priuatio lucis & non habent agentem in vñ, Lumen proprie non exstingui probatur. Quia lumen si exstinguitur, vel in humido, vel in frigido exstinguitur (vt ignis) necesse est. Sed non hoc. Ergo nec illud. Vnde etiã apparet lumen non esse igneæ naturæ.

f Quod si forte] Alia prolepsis. Hic forte

respondebunt. Contingit quidē lumen exstingui humido vel frigido, sed quia sensim & paulatim fit, quod causa exstinguentes hic non sint validissima, neq; ignis maximus visionis, quae noctū fit, ideo non animadvertitur a nobis talis exstinctio. Respō. per deductionem ad absurdū.

Age ergo ponamus, lumen maximum dies, & gelu seu frigus maximum, nonne tunc maxima exstinctione luminis (id est tenebras maximas) sequi necesse foret quae neminem latere possit? Hoc vero absurdū esse docet experientia. Nulla ergo est allata excusatio: & vana est responsio, ideo in tenebris nos non videre, quod ignis ex oculo exiens noctū a tenebris exstinguatur.

g Empedocles autē in ea] Proponitur sententia Empedoclis. Empedocles sensit visum esse ignea natura & visionem fieri duplici modo: Interdum emissione lucis ex oculis: Interdū defluxionibus quae fiant a corporibus quae videntur.

h Ut cum quis] Protasis comparationis.

i Haud aliter tunicis] Apodosis.

k Democritus vero quod] Dividitur sententia Democriti. Recte sensit Democritus oculū esse aquea natura. Nō recte sensit, visum esse ἕμψαρον, id est, representationem seu exhibitionē simulacri in oculo. 1. Quod enim talis sit representatio imaginis in oculo, qualis in speculo, id inde est quod non oculus ipse percipit illam ἕμψαρον in sese, sed alius qui in alterius oculos intuetur. Quare videri nō potest esse ipsa ἕμψαρον id est

id est, non propterea sit visio quod in oculis leuibus est imaginum apparitio: Ratio est. Quia ratio illud in quibus sit per modum refractionis. Redit igitur quasi perceptio imaginis ex oculo polito ac fulgido ad eum, qui e regione est consuetus. Quomodo ergo poterit esse ipsum videre? 2. Si propterea videt oculus, quia in eo possunt exprimi species obiectorum etiam videbit aqua, vitrum, speculum, argentum aut ferrum politum. Sed hoc absurdum, Ergo & illud.

l Ac illud quidem verum, est) Prolepsis. Visus est aquea natura, Ergo videmus: quia aqua est. Resp: Visus quidem factus est aqueus. Colores enim seu species aspectabiles non percipiuntur absq^{ue} pellucido medio aere, & pellucido instrumeto, quod necesse fuit ex aqua formari, quia aqua facilius recipit, retinetq^{ue} firmitus & diutius species perceptas impressasue quam aer, ut qui sit nimum tenuis & instabilis substantia, non habens luciditatem sic terminatam, neq^{ue} figuntur neq^{ue} resultant in eo species tam commode, quam in aqua spissiore substantia. Nec tamen oculus propterea visionem exercet, quia in mistione plus aqua habet: alioqui quidquid habet naturam aqua, etiam videret.

m Quod etiam res ipsa] Antecedentis approbatio a tribus signis adiunctis.

n Quodeo a natura] *inchoa*. Si humidum oculi est natura aquea: sequetur illud frigore concrefcere. Humidi enim est concrefcere & coagulati.

Respositio seu λύσις ἀπορίας. Sane concreceret humidi oculi, nisi contra hoc periculum esset adeptus oculus a natura praesidia: in sanguineis quidem pinguedine: in exsanguib. animatibus duritie. o Sed hoc plane absurdum est.) Refutatio absurditatis sententia quorundam veterum, DEMODO VISIONIS hoc: quod aliquid egrediatur ex oculis, & id cum protensum est, vel ad res vsq. visas, vel ad certum saltem quoddam spatium ibidem cum occurrente lumine coniungatur, coalescat, & permisceatur & q. imbuatur colore seu specie ac similitudine rerum atq. ita demum res obiectae visu percipiantur.

p Hoc enim praestat) Proposita sententia impariter comparatur cum alia. Longe probabilius diceretur lumen externum coniungi statim in initio circa oculum vel in oculo antequam foras procurreret quamquam neq. hoc ipsum recte dicitur, sed in visio est. Absurdum igitur dicere, lumen ex oculis exire & cum externo lumine occurrente $\epsilon\upsilon\mu\phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ concrecere. Et hoc primus refutationis argumentum est. Alterum sumitur erepugnante natura luminis & causa impediende coniunctionis tale. Qua iunguntur & coalescunt, tangunt se. Non autem tangunt se nisi corpora, ut quae partes habeant & extremitates. Lumen autem corpus non est. Nec lumen internum oculi lumen externum tangere potest: Inter humorem enim crystallinum & lumen externum membrana dura, qua dicitur cornea, tegens pupillam interiecta est qua impedit eorum

m.

mutuum contactum & coalitum. Ergo
improprie dicitur lumen $\alpha\upsilon\mu\phi\acute{o}\sigma\iota\alpha\varsigma$, id est,
coniungi, & concrecere.

q Nos quidem aliis) Adhuc fuit ἀναίρεσις (re-
motio) falsa sententia. Non fit visio cōmixtio-
ne externi luminis cū externo: Sequitur hinc
vera. Visio ita fit ut species visibiles moueant &
afficiant medium & a medio vicissim n ouea-
tur visus, dum scilicet species ex medio illi offe-
runtur & communicantur.

r Aqua enim perlucida est.) Repetitur ra-
tio ex adiunctis sumta, cur instrumentū vidē-
di potius aqueum quam aerium factum sit.

s Idq; perspicilicet) Organū oculi esse pellu-
cidū seu esse ea natura, ut recipiat lumen esse
διὰ τὸν ἄνθρωπον, exemplis experientia probatur.

t Ex quibus perspicuum est) Reditus ad
propositionem. Quodlibet sensorium attribuē-
dum est vni Elemento. Probatio ab vna sensus
specie: Sensus vel organū tale est $\delta\upsilon\alpha\iota\alpha\upsilon$ quale
est obiectum actū. Sed obiectum odoratus actū
calidū & siccum est, id est, ignee natura. Odor
enim consistit in exhalatione calida & sicca
Ergo organū etiam odoratus, $\delta\upsilon\alpha\iota\alpha\upsilon$ calidum
est atq; siccum, atq; hec potentia in actum de-
ducitur, quando actū ab odore mouetur, affici-
tur, immutatur.

u Et oculorum origo) Oculorum generatio
est ex aquea materia. Aqua frigida est & hu-
mida ut & cerebrum. Sunt igitur apte collocati
oculi iuxta cerebrum, propter istam similitudi-

nem cum ex ipso maxime aquoso oculi sint pro-
creati.

x Ea autem pars] Tactus proportionem respo-
dit: terra: quia fundatur in organo crassiore,
corpulentiore & magis terreo.

y Est enim cor cerebro] Ratio: Cur sensus
gustandi & tangendi sint proprio cordi, seu
sint collocati in loco calido qualis circa cor est.

Quia cor cerebro est oppositum ratione & situs
& qualitatis: hoc quidem sine, ut cerebri frigi-
ditatem & humiditatem temperaret, & vicissim
ab illo nimius caloris feruor mitigaretur.

DE COLORE, SIMVL-
que vnumquemque sensum duplici-
ter dici ostendit.

CAPVT III.

De iis ¶ autē quæ vniuscuius-
que mouētia sunt, vt de co-
lore, sono, odore, sapore, &
eo quod sub tactum cadit, vniuerse
quidem in libris de animo diximus,
quodque esset eorum munus & offi-
cium, quid etiam esset fungi vnius-
cuiusque sensus munere. Quid au-
tem quiduis eorum sit, veluti quid
color, quid sonus, quid odor, aut sa-
por

pot, & quod tactile est, videndum est. Ac primum de colore dicamus. Eorum † quidem unum quodque duobus modis dicitur, & actu, & potentia, ex quibus color & sonus qui actu sunt, quomodo a sensu actu sentiente, veluti a visione & auditione differant, † aut non differant in libris e de animo dictum est. Quid † autem d unum quodque eorum sit, cum sensum mouere, & sentiendi energiam producere possunt, nunc explicemus. Diximus † quidem illis in libris e lumen esse colorem rei pellucidæ, per accidens. Quædo † enim in pellucido inest aliquid igneum, id præsentia quidem eius luminis est, priuatio autem tenebræ. Quod autem pellucidum dicimus, id nec aeris proprium, nec aquæ est, nec aliorum corporum, quæ ita vocatur, sed communis est quædam natura & vis, quæ tametsi separari non potest, tamen & cum his & cum aliis corporibus ita coniuncta est, ut in nonnullis maior, in aliis minor eius vis esse videatur. Ut † igitur corpo-

B 5

rum, sic etiam huius naturæ aliquid fit extremum oportet. A luminis quidem natura est, in pellucido interminato. Quod vero illius perspicui in corporibus fit aliquid extremum, cuius est manifestum. Idque extremum esse colorem ex iis, quæ accidunt obseruare clare licet: cum color omnis aut in extremo in fit aut fit extremitas. Itaque Pythagoræi superficiem colorem vocabant. Est enim in corporis extremitate, non ipsa corporis extremitas, sed eam naturam, quæ extrinsecus colorata est, etiam intra esse existimare debemus. Atque etiã aer & aqua colore prædita videntur, propterea quod splendor sit eiusmodi: sed illic quia color est in interminato, nõ eodem colore tincta cominus & accedentibus, quo eminus, aer & mare videntur. In corporibus autẽ, nisi id quod circumfusum est, varietatẽ mutationemque faciat, coloris etiam species certa est, nec variatur. Ex quo perspicuum est, idẽ &

& hic & illic coloris esse receptaculū. Ita ꝑ pellucidū quatenus corporibus inest (inest autem & magis & minus) facit vt omnia colorem participant. Quoniam autem in extremitate color inesse solet, certe in huius (scilicet perspicui) extremo inest necesse est. Ergo color erit pellucidi in corpore terminato extremitas. In ipsis etiam rebus pellucidis vt in aqua, & si quid aliud est eiusdem generis, & in iis, quæ colorem proprium habere videntur, æque omnib. in extremo adhærescit. Fit autē ꝑ vt in pellucido id inest, quod etiā in aere lumen ꝑstat: fit etiā, vt non inest, sed per priuationem absit. Vt igitur illic hoc quidē lumen est: hoc vero tenebræ: Ita in corporibus candor & nigror ingenerantur. De aliis ꝑ autem coloribus, iam distinctione adhibita, quot modis fieri possint, dicendum est. Fieri enim potest, vt etiam inter se ita candor & nigror cōponātur, vt neuter propter paruitatem sub aspectum cadat,

is † autem, qui ex utroque temperatus concretusque sit, ita denique cernatur. Is. n. neque albus neque niger esse vlllo modo potest. Quonia autem eū necesse est in colore aliquo esse, illorū vero colorū neutrū habere potest, profecto aliquis mixtus ac temperatus, & quoddā aliud coloris genus sit necesse est. Atque hoc quidem modo plurima esse colorum genera præter album & nigrum intelligi licet, quæ † ex ratione quadam & comparatione existant. Nam tria ad duo, & tria ad quatuor (vel secundum alios numeros) iuxta se inuicē componi possunt. Illa vero plane secundū nullā proportionē, sed † secundum quādam exsuperationē & defectionē, ex quibus nulla oriatur concinna proportio. Atque hæc quidem eodem modo inter se affecta sunt quo symphonix. Nam † vt quisq; color constat optima ratione numerorū, quemadmodum illie symphonix, ita suauitate & delectatione maxima

ma aspectū mouere videtur: veluti
purpureus & puniceus, & pauci
quidem eius generis sunt, quam ob
causam perpaucæ sunt symphonix.
Reliqui autem colores in numeris
eius generis non habentur: vel certe
omnes colores in numeris habe-
buntur: vt alii ordinati: alii inordi-
nati sint: atque hi ipsi, cum non sint
puri, quod non in numeris sint, ta-
les existant. Atque † hic quidem
vnus modus est originis colorum.
Alter autem est ob eā causam, quod
alii per alios appareant, id quod in-
terdum pictores faciunt, cum aliū
colorem in euidentiore iniiiciunt
& inducunt, veluti cum faciunt vt
aliquid in aqua vel in aere emineat
atq; appareat: & veluti sol quidē per
se candidus est, per caliginem autē
& fumum puniceus. Atque etiam
hoc modo multa erunt colorum
genera, non aliter ac superiore rati-
one esse, diximus. Cōparatio enim
ac proportio quædā erit colorū in
superficie ad eos, qui inferius sunt.

Alii autē nulla ratione constabunt.
z Illud ¶ igitur absurdum est, dicere
id quod veteres, colores esse fluxio-
nes, eosque ob eam causam videri.
a Necessē ¶ enim erit eis per tactum
rerum omnium sensum facere. Ita
b ¶ sit vt melius sit ita existimare, sen-
sum fieri ob eam causam, quod me-
dium ab obiecto sensibili moueatur,
c quam tactu & fluxionibus. Ac ¶ in
iis quidem quæ proxime inter se
apposita sunt, necessē est quemad-
modum magnitudinem concede-
re quæ aspectum fugiat, sic etiam
tempus quod sub sensum nō cadat,
vt & motus, qui suboriuntur lateāt,
& vnum, quod simul appareāt, esse
d videātur. Hic ¶ autē nō est necessē
sed color qui eminent, cū sit im-
mobilis moueaturque ab eo qui subie-
ctus est, non similem motum effici-
et. Itaq; alius videtur atq; diuersus,
nec albus nec niger. Ita si nulla ma-
gnitudo sensum oculorum effuge-
re potest, sed omnis ex certo inter-
uallo cernitur, quānam hæc erit
CO-

colorum permixtio? Atq. isto modo nihil prohibet commune quoddam coloris genus iis qui procul absint, videri. Nullam enim magnitudinem esse, quæ non cerni possit, postvidebimus. Quod si est téperatio & pmixtio quædam corporum, non eo solum modo, quem nõnulli fingunt, cū minima inter se illa quidem componuntur, non tamē a nobis sensu videntur: sed plane omni ex parte confundantur corpora, quemadmodum vniuerse de omnibus in libro in quo de permixtione, disputauimus, dictum est. Nam illo quidem modo ea solum inter se miscentur, quæ in minima diuidi possunt, vt sunt homines, equi & femina (hominum enim in genere vnus homo est minimus, & equorum equus) fit, vt horum inter se appositione vtrorumque multitudo miscetur. Vnum autem hominem, cum vno equo mixtum esse non dicimus. Quæcunq. autem in minimum non diuiduntur, eorum hoc

modo permixtio fieri non potest, sed horum plane omni ex parte misceri cōtingit ea, quæ quidē maxime apta nata sunt misceri. Quod quemadmodū maxime fieri queat, antea cum de permixtione differeremus, diximus. Sed † illud perspicuū est, cur necesse sit, cum aliqua miscētur, colores etiam temperari atque cōfundi: & hęc ipsam causam præcipuam esse perspicuū est, cur multi sint colores, non vero ipsam eminētiā nec iuxtapositionē. Non enim vere mixtorum, eminus quidem vnus apparet color, & non cominus, sed ex omni interuallo. Multi autē colores erunt, propterea quod ea quæ miscentur multis rationibus inter se ita misceri temperariq; possunt, & nonnulla quidē innumeris miscētur, alia vero secundū excessum solū, aliaq; sane eo modo, qui de coloribus, inuicem appositis, aut superpositis, afferri potest. Ac de iis quidē quæ inter se miscentur, in aliis quoq; libris disputatū est.

Cur

saporū & sonorū certa sint gēra, nō infinita post dicemus. Quid † ergo color sit, & cur multa sint colorum genera diximus. De sono etiā & voce ante in libris de animo dictū est.

Analysis Logica C A P. 3.

a De iis autem quæ] *ἀναδιαιτῶν* eorum quæ de obiectis singulorum sensuum alibi tractata sunt, cum propositione dicendorum.

b Eorum quidē vnunquodque] *Διστίνθη* Distinctio vocis in sua significata. Color actu est vel potentia: Color actu est, qui afficit visum & cernitur. Sonus actu qui percellit auditum: Color potentia qui nondum cernitur: Sonus potentia cū non auditur, cum sonorum non sonat.

c Differant aut non differant] *ὅταν* Quando & sonus & auditus actu est, tunc vnun & idē sunt. vna enim est eorū operatio re ipsa, quā quā ratione est diuersa, v. sonus auditus actu, ex parte potētia est passio, ex parte obiecti est actio: re ipsa tamē idem sunt *αὐτῶν* & *ἰσφαισῶν*.

d Quid autem vnunquodq;] *ὡς* Quomodo se habere oporteat quodlibet auditor ut mouere possit sensum suum, explicabimus.

e Diximus quidē illis] *Ἐν* Sententia est. Præsentē lumine color est actu visibilis. Lumen iūctum cum colore afficit visum, & color nō afficit visum absq; medio illuminato. Indiget igitur

G

itur color lumine, non ut forma, sed ut dispositione necessaria in medio.

f Quando enim in pellucido] Pellucidum quomodo conveniat corporibus: nempe non secundum propriam naturam (nulli enim propria est pelluciditas, aqua non est pellucida, quia aqua) sed secundum communem quandam naturam: qua causa est illius qualitatis. Ea natura, adhuc ignota est & ἀνώγνωτος.

g Ut igitur corporum sic] Pelluciditas, seu commune potius illa natura, inest quibusdam corporibus. Corpora autem omnia sunt superficie quadam terminata. Ergo ipsa quoque pelluciditas terminata sit necesse est.

h Pellucido interminato] Id est, in corporibus, qua simpliciter sunt perspicua & transparentia.

i Idque extremum esse colorem] Definitae rei nomen ostendit, quod est color. Hic est respectu corporis, in quo inest, ut superficies, in ipsa corporis extremitate. Respectu autem pellucidi, quod terminat, est ipsa extremitas. Color est in extremitate corporis, ita ut extremitas sit subiectum coloris. Color est extremitas ita ut extremitas sit genus coloris. Color enim est id quod terminat pellucidum visibile.

k Est enim in corporis] Color non habet in sola superficie, sed etiam internas partes pervadit. Non est igitur simpliciter corporis extremitas.

l Atque etiam aer] Explicatur causa cur aqua & aer, qua tamen sunt pellucida interminata, proinde coloris nullum per se visui exhibentia, aliquando videantur

tur

tur: nepe quia incidentia fulgoris alicuius affert quatuor in d'ic'non alicuius coloris, ut cum noctu ignis circa aquam collucet, aut rubor aurora vel solis orientis in aerem & aquas incidit, fit ut mare purpureum videatur. Præterea propinquitas ac distantia præbet causam apparentiam istiusmodi colorum.

m Color est in interminato] Id est, in aere & aqua qua non habet in se extremum perspicuitatis. Brimo Sidelus mauult sic legere. Sed illic quia in interminato versatur vitio nostra

n non eodem colore] Indicatur hic duplex colorum ratio. Alii sunt reales, veri, definiti, stabiles, siue prope siue procul eos aliquis inspiciat. Alii sunt apparentes, & phantasia coloris præbentes, propter incidentiam splendoris & luminis alicuius, ut cum quis intuetur vitrum, in quod solis radius incidat, variam aliquando colorum compositionem cernere videtur, qui tamen in vitri natura non sunt, sed ex varia inflexione, refractione mixtionem luminis, cum opaco, representantur, nisi id quod] Exceptio: aer pellucidus & illustratus lumine efficit mutationem coloris in corporibus.

p Ex quo perspicuum] Confectarium hoc est. Docetur verorum & apparentium colorum identitas, ratione subiecti dicitur. Hoc utriusque idem est, scilicet extremum perspicui. Tam terminat perspicuum visui nostro falsi colores, quam veri.

q Ita pellucidum] Confectaria alia præcedentium, causa & definitio coloris.

r fit autem, ut] Hactenus de colore generatim, quid sit, ubi sit, quando actu cernitur, & a qua causa fiat actu conspicuus. Sequitur de

ſtinctio colorū. & modus quo generentur. In-
 titium autem huius doctrinae est, a comparatio-
 ne ſimiliū: Sicut luminis externi praesentia in
 perſpicuis terminatis efficit luciditatem, abſen-
 tia autem tenebras. Ita in perſpicuis intermi-
 nati ad lucem internam praevalenti ſequitur
 color albus, ad eius priuationem color niger
 f. De aliis autem) Colores aut ſimplices ſunt,
 duo extremi aduerſi inter ſe: Albus & niger:
 Aut ſunt mixti ſeu medii orti a primis, ut fu-
 ſcus, viridus &c. Hi duobus modis ſiunt veteri-
 bus, unus per appoſitionem atomorum albi &
 nigri (quorum neuter cerni poteſt per ſe, ob exi-
 litatem vel paruitatem, conunctus vero cum
 alio cernitur) varia proportione factam.
 u is autem) Descriptiōcula medii coloris qui
 ex albo & nigro reſultat cū ratione a diſparatis.
 u Ratione quadam] multa vero proportione.
 u Quae ex ratione] Illustratio analogica. Ea-
 dem eſt ratio circa colores, qua eſt circa ſym-
 phonias, id eſt, vocum conſonantias.
 β Secundum quandam] Secundum exceſſum
 quendam & defectum non proportionatum.
 x Nam ut quiſque color) Explicatio com-
 parationis. Colores enim in numeris bene pro-
 portionatis quemadmodum illic ſymphonia
 ſuauiſſimi colorum eſſe videntur.
 y Atque hic quidē) Transiit a primo modo o-
 riginis colorum ad ſecundum, quod ſiant quā-
 do unus color eſt ſuper alterum illitus, quorum
 ſuperior non mouet uſum, ſed vi & motu in-
 feri-

ferioris substrati tãñ oculos attingit. Illustratur hic modus duobus similibus. Alierñ a pictoribus, alterum a sole petitum est.

z Illud igitur absurdum est) Repetit primũ modum a veterib. positum de colorum origine inter quos precipuus Empedocles.

a Necesse enim erit,] Confutatio uncula huius Empedoclea sententiã ab absurdo. Si iste modus esset verus, ex eo sequeretur quod omnis sensus optica esset tactus. At hac esset confusio sensuum inter se & obiectorum.

b Ita fit vt melius] Qua tactu percipiuntur per se absq; externo medio percipiuntur. Si ergo color quoq; afficit visum seu oculum in currẽdo, & tangendo, multo melius hanc suã opinionẽ veteres defendere potuissent comminatione tactilium qualitã, si scilicet dixissent colores esse qualitates tactiles quam illis absurdis figmentis desumptis ex corporibus visis.

c Ac in iis quidem] Altera confutatio eiusdem modi etiam ab absurdo quod fit alio.

d Hic autem non est] Comparatio secundi modi cum primo dissimili, secundus modus est fieri colores & cerni, quando vnus color alteri superinducitur. In hac opinione non statuitur illud absurdum quod prior inerat, vt quilibet color inferior & superior moueat visum per se, sed vis mouendi tribuitur inferiori soli.

e Atque isto modo] Reditus ad confutationẽ prioris opinionis.

z Sed illud est perspicuũ] Adhuc fuit con-

futatio falsa opinionis duplicis. Sequitur Aristotelis sententia de causis colorum pluriū siue mediorum. Non fiunt hi per iuxtapositionem, nec per suprapositionem seu eminentiam sed per verā mixtionē. Cū miscētur elemēta, mixtorū colores etiā ipsi miscentur & inde oriūtur varia colorum differentia. mixtis enim causis miscentur etiā effectus. Itaq; causa primariū qualitatum miscentur etiā alia qualitates, ut colores, non ita, ut albedo & nigredo sola sint principia colorum mediorum, sed in mixtione corporum una sequitur permixtio extremorum colorum quadam, pro cuiusq; rei natura & qualitatum primarum viribus.

g Quid ergo color) Conclusio qua propositiō repetitur. Estq; prima transitionis pars.

DE ODORE ET SA- pore, eorum item origine & causis.

CAPVT IIIII.

Nunc sequitur, ut de odore & sapore differamus. Eadē enim vtrūque fere affectio est, sed nō in iisdem versatur. Evidentius t̄ autem nobis est saporum genus, quam odorum, propterea quod

quod † & hic sensus nobis præ cæteris animantibus imbecillior datus est, omniumq; eorū, quib præditi sumus, est infirmissimus: tactu vero cætera animantiū genera vincimus, & gustus est tactus quidā sapor. Aqua igitur † natura insipida esse vult. d
 Necessè vero est, vel aquam in se continere saporum genera insensibilia propter paruitatē, vt Empedocles docet, vel materiā talē inesse (aquæ) quæ fit q. *παραρρημία* saporū, & cuncta quidē (saporum genera) ex aqua fieri, aliud vero ex alia parte: vel aqua in se nullā differentiā habente, efficiens esse causam variorū saporum: veluti si quis calorem aut solē horum causam esse dicat. Quod autem † Empedocles adfert, nimis manifestū est commētū. Sapo- res n. a calore mutari cernimus, fructibus decerptis & soli vel igni expositis, vt tales non fiant, trahēdo ex aqua, sed in ipso fructu mutantur, & resicentur spatio temporis, austeri ex dulcibus, & amari, & qualescunque

C. 4

alii qui fiunt: cōcoctique in omnia
 saporū genera vertantur, vt ita dica-
 mus. Itemq; † fieri non potest, vt a-
 qua sit materies q. cōmune saporū
 seminariū. Ex eodē enim exempli
 causā, cibo & pastu diuerfos sapes
 effici videmus. Relinquitur † ergo,
 aquā mutari patiēdo aliquid ex eo
 quod in aqua quædā affectio conse-
 quatur. Illud † vero perspiciū est
 vim eā quā saporē appellamus, nō a
 vi tantum caloris accipere aquam.
 Aqua enim cum omnium humido-
 rum tenuissima est, tum oleum etiā
 tenuitate vincit, sed oleum latius
 diducitur quā aqua propter viscosi-
 tatē, aqua vero *ἁδύρον ἔστι*, vnde etiā
 difficilius est aquā in manu quam
 oleum continere. Quoniāq; aqua
sola, cum efferuescit, minime dēsior
efficitur, pfecto alia sit causa neces-
 se est, sapes enim omnes crassam
 magis habent consistentiam, calor
 vero est *συναιτίον* id est, concaussa.
 † Sapes † vero qui in fructibus re-
 periuntur, iidem etiā in terra esse
 appa-

apparent. Itaque multi eorum, qui de natura quondam differuerunt, aquam † talem, qualis sit terra, per quam effluat, esse posuerunt, idque in aquis salis maxime animaduerti licet. Sal enim quoddam terræ genus est. Quocirca quæ per cinerem, qui amarus est funduntur, amarum efficiunt liquorem (ut lixiuium) vel saporem, itaque ea quæ per alia colatur. Suntque fontes alii amari nonnulli acidi. Sunt etiam qui alios vapores retinent & omnimodas saporum differentias alias continent. Itaque recte in iis quæ terra ex se fundit saporum genus existit maxime. Humidum enim † ut etiam alia, a contrario patitur, sic cum autem contrarium est, quare ab igne etiam patitur aliquid: sicca enim ignis natura est. Sed calor proprius est ignis, siccitas autem terræ, quemadmodum cum de elementis disputaremus dictum est Quatenus igitur ignis & terra sunt, nihil agere aut pati solent, nec quicquam ali-

C 5

ud, sed quatenus in eis quædam cō-
trarietas inest, eatenus & faciūt &
patiuntur ōnia. Ut igitur ii qui co-
lores & sapes aquis abluunt, tali
colore ac sapore aquam inficiūt, sic
natura etiā siccum & terrestre (a-
quis scilicet abluens, inficit eas eo
dē sapore). Et per siccum atque ter-
restre colans & impellēs humidum
calore (tanquam efficiente) quali-
tate quadam (sapore) illud afficit.
Estque igitur sapor ea affectio, quæ a sic-
citate terrestri in humido gignitur,
alterans gustum de potētia in actū.
Deducit igitur enim (sapor) sensitivū po-
tētia præexistens ad hoc, ut scilicet
actu secundo sentiat. Sentire enim
non est tanquam discere, tanquam
speculari. Sapes igitur autē non cuius-
uis sicci, sed eius quod alendi vim
habeat, affectionem esse aut priua-
tionem, hinc intelligi licet, quod
nec siccum sine humido, nec humi-
dum sine siccitate cōstare vllō mo-
do potest. Nihil enim eorum per se
animantibus cibus est, sed quod ex

his permixtum concretumque est. Suntque eorum quæ ad animantium victum adhibentur, ea quidem quæ inter sensuum obiecta sunt tactilia, efficientes causæ & augmenti & decrementi. Horum ¶ enim causa q est id quod adhibetur, quatenus calidum est & frigidum. Hæc enim efficiunt & augmentum & decrementum. Alit autem id quod exhibetur (alimētū) quatenus est gustabile, omnia enim nutriuntur dulci, vel simpliciter, vel alio admixto. Ac de iis quidem in libris de ortu differendum erit accuratius, nunc vero quantum necesse est ea attingenda sunt. Calor ¶ quidem auget conficitque cibum, atq; id quod leuitate præstat, ad se trahit & allicit. Id autē q, salsum & amarū est, propter grauitatē respuit. Quodq; corporib. externis calor qui extrinsec^o adhibetur, facit, idē in natura animatiū & eorū quæ terra edūtur præstat. Itaq; dulci succo alūtur. Adhibentur ¶ a. s. cæteri sapes eodē modo in alimētū

quo falsus & acidus, ut sint veluti cō-
dimēta, quæ ipsa admiscuntur pro-
pter repugnātiā, quod dulcedo præ-
ter modū alat emineatq; in summo.
¶ Quemadmodum autē colores ex
albi nigriq; tēperatione existūt, sic
ex dulci & amaro sapes. Ac sin-
guli quidem pro maioris & mino-
ris proportione nascuntur, siue se-
cundum numeros quosdam mixti-
onis, siue etiam indefinite. Qui autē
(sapes) mixti voluptatē afferunt,
hi in numeris tantum sunt. Ac pin-
guis quidē saporis dulcis est genus
quoddā. Salsus a. & amarus fere idē
sunt. Acer vero, austerus, acerbus, &
acidus his interiecti sunt. Fere enim
totidem sunt saporum genera quot
colorum. Septē enim genera vtra-
que ex parte cōstitui possunt, ut re-
cte fuscum nigrum quendam colo-
rem esse dicamus. Ita relinquitur
flauum albi genus esse, ut pingue sa-
porem dulcedinis. Phœniceus au-
tem, purpureus, prasinus, & cœru-
leus medium locum inter albū ni-
grum-

grumque obtinent. Alii vero ex his mixti temperatique sunt. Atque ut nigror † in re perlucida candoris, sic falsus & amarus sapor dulcedinis in humido nutritiuo priuatio est. Itaque † eorum omnium quæ exuruntur cinis amarulentus est, propterea quod ex eis euauit id, quod potioni aptum erat. Democritus † vero iique omnes fere Phisici qui de sensu differunt, absurdissimum quiddam faciunt. Omnia enim quæ sensus mouentia sunt, sub tactum cadere asseuerant. Quod si ita esset, profecto vnusquisque alius sensus tactus quidam esset. Quod fieri non posse facile intelligi potest. Præterea iis omnibus quæ omnium sensuum communia sunt, ut propriis utuntur. Magnitudo enim, figura, asperitas & læuitas, præterea quæ sunt acuta & retusa in magnitudinibus, ea sensuum sunt: si minus omnium, at certe tactus & aspectus communia. Itaque circa hæc quidem errant (sensus) circa propria vero non errant ut aspe-

et circa colorem, & auditus circa
x sonos (nō fallitur) Hi t̄ vero propria
(sensuū obiecta) ad hæc cōmunia re-
ferūt, vt Democritus. Is enim cādo-
rem & atrorem, hunc asperitatem,
illum læuitatem esse dicit. Sapores
etiam ad figuras refert. Atquī vel
nullius sensus, vel certe aspectus est
maxime communia internoscere.
Quod si forte gustatus est potius,
• certe t̄ ea quæ minimā sunt in vno-
quoque genere (communium ob-
iectorum) internoscere ad exactissi-
mum sensum pertinebit. Ita fit, vt
gustatum oporteat, etiā alia cōmu-
nia maxime sentire, & in aliis figu-
ris (præter eas quæ fingūtur in sapo-
rib.) plurimum valere diiudicādo.
b Præterea t̄ cum ea omnia, quæ sub
sensum cadunt, inter se contraria
sint, vt in colore candor nigro-
ri contrarius est, & in saporib. dulcis
amaro, tamē figura figuræ cōtraria
non videtur. Cui enim earum figu-
rarū, quæ multis āgulis constāt ea
quæ rotunda est, cōtraria sit? Iam cū

figuratum incertus infinitusque sit numerus, † saporum etiam infinitus sit necesse est, quod sane fieri non potest. Cur enim aliquis sapor sensum afficiet, alius non afficiet? Ac de sapore, & re quæ gustatum mouet dictum sit. Aliæ enim saporum affectiones in ea parte physicæ, quæ de reb. quas terra fundit disputat, propriam habent disputationem.

Analysis Logica C A P . 4

a Nunc sequitur,) *Secunda pars transitionis qua proponit se deinceps de odore & sapore dicturum additio argumento a pari.*

b Euidentiùs autem est) *Comparat impariter saporum & odores.*

c Propterea quod & hic) *Ratio imparitatis quia homo imperfectiore nactus est odoratum quam alia animantia. Tactu vero his est superior & perfectior. Iam vero gustus est quidam tactus. Ergo gustatum etiam homo habet perfectiorem quam odoratum.*

d Aqua igitur insipida) *Disputatio qua primum probatur, non recte sentire eos qui putant simplex humidum aquæ esse actum subiectum proprium saporis. Si sapor statuitur sequi naturam aquæ, non potest obtineri quod simpliciter oritur ex aqua & ei insit simpliciter*

ut proprio subiecto, quia tantū abest ut verū hoc sit, ut ipsa etiam propria natura aqua procul remota sit ab omni genere. Excessu saporis quantoq, minus refert aliquid saporis, tanto habetur melior. Non dat igitur aqua quod non habet. Quare necesse est, ut unum ex tribus his statuatur, qui ita sentiunt: vel aquam &c

e Quod autem Empedocles,) *Confutatio prima opinionis*: Si sapor omnes continentur in aqua, necesse erit, ut decerpti ab arboribus fructus nō mutant saporē, cum aquā ex qua saporē nouum concipere poterant, attrahere iam desierint, neq, ex terra amplius alantur. Sed manifestum est, fructus multos decerptos mutare saporē, ut qui prius austeri nec satis maturi fuerunt, fiant deinceps dulciores & esui grauiores. Ergo aqua (scilicet aqueum humidū simplex neq, potentia esse potest) subiectum primū saporis &c.

f Itemque fieri non potest,] *Refutatio secunda opinionis*. Si omnia saporum semina separatim dispersa latent in aqua, ex una eademq, parte aqua diuersi saporē non poterūt oriri: iuxta hypothesin huius secta. At certū est, ex una eademq, aqua vel nutrimenti parte, qua attrahitur ab aliqua arbore effici diuersos saporē: alium in cortice, alium in foliis, alium in fructibus. Ergo qui illam sequuntur, opinione sua falluntur.

g Relinquitur ergo,] *Secundo inferitur vera*

vera sententia. Restat igitur ut dicamus humidum aqueum esse quidem subiectum saporis sed aliquid per se ipsum. Quicquid autem patitur a contrario patitur. Humidum igitur patitur a sicco.

h Illud vero perspicuum est,] Cum duplex sit siccum, igneum & terrestre, ostendit non potissimum ab igneo sicco provenire saporum in humido aqueo, & simul tertiã opinionem refutat, negans ex simplici aqua per calorem tantum procreari saporum, cum siccitas terrestris necessario requiratur, permixta cum humido aqueo. Siccum caloris tantum est saporum $\epsilon\upsilon\upsilon\alpha\iota\tau\omicron\nu\omicron\nu$. $\delta\iota\omicron\nu\omicron\nu$ hic talis est. Si saporum sunt ex aqua, quæ percoquatur a calida efficiente causa utpote a sole, oportet ut aqua etiam ab ista causa increassetur aliquantulum, sicut omnia humida a calore magis increassantur. & saporum requirunt subiectum crassiusculum, non simplicissimum humidum. Aqua autem nullo modo crassescit etiã valde excocta. Non igitur educuntur saporum ex aqua simpliciter sed ex humido quod passum est a sicco.

ψυδρὸν) est humidum tale quod propter inopiã humiditatis viscosæ plurimum extendi nequit. Saporum vero qui in] Siccum terrestre potius esse efficiens saporum probat, primum a fructibus terra nascentibus. In his sunt saporum qui naturam terre referunt, ex qua nascuntur & aluntur; ex dulci enim dulces, ex salsa salsi procedunt & ipsi fructus aliquam crassitudinẽ sub-

D

stantie servant, in quo etiam terra naturā imitantur. Ergo siccum terrenum facit ad generationem saporis ut causa propinqua.

k Aquam talem, qualis sit] Secunda: a thermarum aquis quae per terram sulphuream, aluminosam, bituminosam labuntur. Harū enim terrestrium rerum naturā & saporem referunt. Item a lixiis & fontibus.

l Humidum enim, ut etiam) Ultima probatio est. Aqua est ἄχρηστος. Vt igitur capax fiat saporis est alteranda. Non autem fit alteratio nisi a contrario. At humido contrarium est siccum. A sicco ergo immutabitur aqua, & capax reddetur saporis. Iam sicci: as inest igni & terra. Quare a siccitate ignea patietur quidem aliquid, sed tamē quia terra est siccitas propria, terrestre siccum proprie ad generationem saporum pertinet.

m Vt igitur ii qui colores] Illustratio a simili sumto a fullonibus, pannos colore nuper infectos aqua abluentibus. & tingentibus eos eodem colore.

n Estque sapor ea affectio,) Definitio saporis causalis

o Deducit enim sapor) Declaratio definitionis.

p Sapoies autem non) Sapor est ἄχρηστος alimenti. Alimentum omne est mixtum. Ergo & sapor ἄχρηστος est.

q Horum enim causa est,) Saporem esse alimenti passionem probatur inde, quod alimentum destinatum est duplici usui, augmento,
decre

decretionem & nutritionem. Auget ac diminuit alimentum, quatenus est tangibile nempe calidum vel frigidum. Calidum enim efficit extensionem. Frigidum constrictionem. Nutritioni seruit quatenus est gustabile. Dulcis enim sapor arguit nutrimentum esse optimum & corpori familiarissimum, siue sit solus, siue mistus.

r Calor quidem auget) Probatur dulci sapore prae data maxime alere. Calor perficit accretionem, coctionem & nutritionem. Semper autem attrahit leuia optimeq; excocta, graua & terrestria relinquens, propterea quod illa sint dulcia & vere alimenta, haec vero excrementa & reliquia alimentorum. Alimenta igitur sunt dulcia.

s Adhibentur autem) Obiectio. Si dulci nutrimur, cur alii sapes etiam adhibentur in cibos? Respondetur mixtura haec saporum fit, primo propter voluptatem, ut cibi fiant suauiores, ut sint illi sapes velut condimentum. II. propter repugnantiam ut quasi retrahant ipsam dulce, quod propter leuitatem a calore natiuo animalium facillime attrahitur & sic conferunt attrahunt nimis nutrit & cum periculo, quod in plethoricis corporibus patet.

t Quemadmodum autem colores) Sequitur differentia & species saporum. Haec proportione quadam cum speciebus colorum conueniunt. Sapes extremi duo sunt, dulcis & amarus. Reliqui extremorum naturam

participant, ideo dicuntur mediū & misti.

v Atque ut nigror) Dulcis habet se ut habitus, amarus ut privatio respectu ad reſponſum.
 x Itaque eorum omnium) Probat in amaris esse dulcis privationē quia qua exiſta ſunt, id est, in quib. omne humidū dulce nutricans cōsumtum est, cinerem relinquūt amarum.

y Democritus verō itaque) Reprehensio est veterum physiologorum duplex. Primum enim reiicitur: Quod statuerunt omnia sensilia esse tactilia. Deinde quod non discreuerunt communia obiecta a propriis cuiusq. sensus, vel confuderunt propria cum communibus.

z Hi vero propria) Qui confundit propria cum communibus errat, Democritus id fecit. Ergo. Probatio maioris, Quia sensus circa propria obiecta non errat, circa communia errare potest. Obiectorum igitur confusio etiam veri & aberratis sensus confusione secum trahit. Et proprium obiectum cuiuslibet sensus est unum, quod a nullo alio sensu percipi potest. Communia vero a pluribus sensibus percipiuntur, quae differentia certe est plurimi momenti. Probatio assumptionis. Quia colorem proprium obiectum visus absurde refert ad lenitatem & asperitatē, quae sunt communia obiecta ad figuram pertinentia p̄ri absurditate: Saporem proprium gustus obiectum ad figuram refert quae commune est plurimum sensuum obiectum.

a Certe ea quae minima) Secunda ratio
 contra

contra Democritum. Tactu cetera animantia vincimus. Est autem gustus tactus quidam. Ergo gustatus in hominib. prestans est. Secundum Democritum igitur minimas etiam figuras & harum discrimina sentiet exactissime, & alia iidem obiecta communia minime. At manifestum est quod talia nequeat indicare gustus, sed & figuras & quascunq; species sensiles communes exquisitissime visus sentit. Quare figura non sunt iraducenda ad gustum neq; sapes ad figuras: alioqui sequeretur confusio non toleranda omnium sensuum & certitudinis cognitionum.

b Præterea cum ea omnia,]Tertiaratio. Obiecta sensuum propria habent contrarietatem. Figura non. Ergo non sunt obiectum proprium vilius sensus; & per consequens neq; gustatus.

c Figurarum incertus] Figura in infinitum variari possunt vt numeri. Iam si sapes ad figuras reducuntur, ipsi quoq; erunt infiniti. Ex infinitis enim nihil constituitur finitum. Sed non sunt infinita saporum species. Ergo nec figura sunt, nec ex eis orta. Assumptio probatur. Si enim sunt infinite, nulla causa afferri potest, cur 7 illa genera ante memorata omnibus sint obuia & gustui notissima, ex aliis vero tam numerosis saporibus nullus unquam gustui oblatu fuerit.

ODORVM GENERA

ponit, ostenditque odori cum sapore
cognitionem quandam esse.

CAPVT V.

Hodē† autem modo de odori-
bus etiam iudicandum est.
Quod enim in humido sic-
citas facit, hoc in alio genere hu-
midum sapore præditum efficit, in
b aere † & aqua eodē modo. In quib.
nunc quidem id, quod pellucidum
c est, † commune dicimus. Verum o-
dorabile est, (pellucidum aeris & a-
quæ) non quatenus pellucidum est,
sed quatenus abluere & abstergere
potest sapidam siccitatem. Neque
enim † in aere modo, verum etiam
in aqua odoratus versatur, idque in
piscib. & iis, quæ testa obducta sunt,
animaduerti licet. Olfaciunt enim
e cum † nec aer in aqua vllus sit (emi-
net enim aer cum inest) nec ipsi pi-
sces respirent. Quod si quis & aera
& aquam humida esse ponat, profe-
cto

Et lapidi ficci natura in humido odor erit, & tale erit odorabile. Affectionem autem eam a re, quæ saporem habet, proficisci ex iis, quæ odore prædita sunt, & quæ non sunt, intelligi potest. Elementa enim, ut ignis, ut aer, ut aqua, ut terra odore carent, propterea quod ea quæ arida sunt & humida, saporis nullius sint, nisi quid admixtū efficiat. Itaque mare quoniam sapore & ariditate præditum est, odorem habet: & sales sunt odoratiores quam nitrum, idque ostendit oleum ex eis eliquatum. Nitrum autem terræ magis naturam imitatur. Præterea lapides quoniam saporis nullius sunt, odoratus sensum non afficiunt: ligna autem cum saporem habeant, odorem efflant, atque eorum ea minorem, quæ aquæ copia abundat: præterea eorum quæ eliciuntur e terra, aurum quidem, quoniam omni sapore caret, nullius odoris est particeps. Aes autem & ferrum odore sunt prædita. Cum vero igne humor confu-

mitur, omnium feces, scorias Græci
vocant, minus redolent. Argentum
porro & stannum hæc odore vin-
cunt, ab illis ipsa superantur, quoni-
am aquea sunt. Videtur † autem nõ-
nullis exhalatio quædam fumida o-
dor esse; quæ sit terræ aerisque cõ-
munis. Atq; omnes cum de odore
differunt, ita sentiunt. Itaque Hera-
clitus in ea fuit sententia, vt omnia,
quæ in natura rerum sunt, si fumi
naturam induerēt, a naribus inter-
nosci posse diceret. Omnes † autē
cum de odore dicunt ita sentiūt, vt
alii vaporē, alii exspirationem, qui-
dam ytrunq; esse ponant. Inter quæ
est humiditas quædã. Fumosa autē
exhalatio, vt dixi, aeris & terræ cõ-
munis est. Et † ex vapore quidē aqua
constituitur, ex hac quoddã † terræ
genus. Sed fieri † nõ potest, vt odor
horum alterutrū sit, cum præsertim
vapor aqueæ naturæ sit, & exhalatio
fumi speciem præbens in aqua non
possit existere, & odoratui, vt ante
dictū est, in aqua locus relinquatur:
præ-

præterea † cum exhalatio eodem modo quo fluxio dicatur, profecto si nec illa recte, ne hæc quidem recte dicitur. Ac illud † quidem, nō est dubium, quin humidum in aere & aqua particeps fieri possit saporis ficci, ab eoque pati aliquid. Aer enim humidus est natura sua. Iā vero † si similiter facit in rebus humidis & in aere, ea quæ eluitur ficitas, certe quædam inter odores ac sapores similitudo & cōparatio sit necesse est: imo vero in nōnullis ita accidit. Nam & acres & dulces sunt odores, & austeri & acerbi, & pingues, & amaris putidi ac cariosi quædam similitudine respondere dici possunt. Itaque quemadmodum illi gustatui cum capiuntur dolorem afferūt, sic cariōsa omnia odore retro sensum afficere solent. Ex † quo perspicuum est, quod in aqua sapor est, id in aere & aqua odorem esse, ob eamque † causam frigus & cōgelatio tum sapes labefactant, tum odores expellunt: præsertim † cum

calorem qui est causa efficiens, & author, frigus geluque debeat. Genera autem eorum, quæ odoratus sensum mouent, duo sunt. Neque enim ut aiunt quidam genera non sunt eorum, quæ sub odoratum cadunt, sed sunt, explanandum autem est, & quomodo sunt & quomodo non sunt. Quoddam enim eorum genus, secundum sapores, ut diximus, definitum est, voluptatemque ac dolorem per accidens habent. Quoniam enim eius, quod pro cibo esse possit, odor ille affectio est, desiderantibus quidem cibos, huiusmodi odores, delectationem afferunt, fatiatis autem & nullo alimento indigentibus, nec iucundi sunt odores, imo vero nec ipsi cibi unde efflantur illi odores, ullam iis afferunt voluptatem. Ita hi quidem, iam ut dixi, per accidens voluptatem doloremque adferunt. Itaque communes sunt omnium animantium. Est vero & aliud genus odorum, qui per se ac vi sua voluptate afficiunt, ut ii qui efflantur e floribus

Neque

Neque enim magis neque minus ad cibum inuitant, nec ciborum appetitum adiuuant, sed contra potius eum impediunt. Verum enim est id quod in Euripidem false dixit Stratis.

Cum lens loquitur, unguenti nil infundit.

Qui tamen a. immiscent poculis eiusmodi *διόμας* (id est odores peregrinos) consuetudine voluptati vim afferunt, donec ex duobus sensibus contingat voluptas tanquam una & ab uno (id est sensu). Atque hoc tamen quidem genus eorum quæ olfaciendi sensum mouent, hominis est proprium. Quod autem ex saporum varietate ductum est, id alia etiam animantia, ut ante diximus, attingit. Et illorum quidem genera, quoniam per accidens voluptatem adferunt, secundum sapes distincta sunt: horum non item, propterea quod eorum natura per se voluptatem pariat aut dolorem. Cur tamen autem talis odor proprius sit hominis, cerebri frigus causa est. Nam cum frigidum sit cerebrum natura sua, isque sanguis qui circa ipsum

in venulis est, tenuis ille quidem & purus sit, sed facile etiam refrigeretur, fit ut nutrimenti exhalatio in eo loco refrigerata, rheumaticos morbos pariat, hac sane de causa hoc genus odorum ad valetudinis praesidium hominum generi datum est. Neque enim aliud eius munus & opus est, idque perspicue exsequitur. Nam cum cibus & aridus & humidus, qui etiam voluptate sensus mouet, saepe morborum causas adferat, is tamen qui propter odorem, qui per se suavis est, iucunditatem habet, vtilitatem semper feret hominibus. ut cumque se habeant, afferre solet. Ob eamque causam respiratione sensus eius oritur non omnibus, sed hominibus, & eorum, quae sanguinem habent quadrupedibus. iisque omnibus. quae aeris natura magis vtilitur.

¶ Nam cum ad cerebrum odores leuitate caloris, qui in eis inest, feruntur, tum magis valent eae partes, quae eo loco continentur, praesertim cum odor suapte natura vim caloris habeat. Natura autem respirationis vsum

sum duabus de causis adhibuit, præcipuã quidem ob causam ad pectoris præsidium: accessorio autẽ quodam usu, & obiter ad odorem. Cum enim respiratur, quasi tráfitu quodam per nares motum affert. Proprium † est ^d autem hominis naturæ hoc genus odoris, propterea quod maximum & humidissimum habeat cerebrum, secundum proportionem suæ quantitatis ad cætera animantia. Ob eam enim causam solus homo ex animãtibus sensum habet, voluptatemque percipit odorum, qui e floribus aliisq; eiusdem generis efflantur. Modum enim quendam & temperationem affert eorum & calor & motus humori ac frigori, quorum pars illa copia abundat. Aliis autem animantibus, quæ pulmonẽ habent per respirationem, alterius generis odoris sensum natura dedit, ut ne duas sensus sedes faceret. satis enim est, quoniam respirant, ut respirãdo, quemadmodum homines vtriusque eorum quæ odoratum mouent, sic hæc

e alterius tātū sensū habeāt. Quæ† a.
nō respirāt, ea q̄ sensum habeāt o-
dorabiliū manifestū est. Nā & pisces
& ōne genus insectorū exacte & ex
lōga distātia odorātur p̄pter genus
odori q̄ ad victū p̄tinet, tū cū p̄cul a
p̄prio suo alimēto absunt: vt apes cir-
ca mel faciunt & lōgarū formicarum
genus, quas nōnulli culices vocāt, &
inter æquorea purpuræ, multa q̄ a-
nimaliū eiusdē generis, ac rē sensum
habēt nutrimēti propter odorē. Sed
f quo† sentiant, non ita perspicuū est.
Itaq; quæri potest, qua re odori sen-
sum habeāt, si q̄dē in iis quæ respirāt,
odori sensus vno modo reperiatur:
Hoc n. in iis omnib. quæ respirāt, vi-
detur cōtingere. Illorū v. nullum re-
spirat, quamq̄ sensum habent odo-
ris: Nisi forte quidam alius sensus
præter quinque esse ponatur, quod
fieri non potest, quippe † cum odo-
ratus in re quæ odoratum mouet
versetur. Illa vero odori sensum ha-
bent, non tamē eodem fortassis mo-
do, sed iis quæ respirant, spiritus cum
ducitur

ducitur id quod tegit quasi quoddam operculum adimit, ob eamque causam nihil olfaciunt nisi respirent. Iis autem quibus respirandi non est datum beneficium, hoc ipsum negatum est, quæ admodum † oculis contingit, in quibus quædam animalia palpebras habent, quæ nisi aperiatur, cernere non possunt: alia autem iis carent, ea quæ oculos corneolos habent. Itaque nihil requirunt, quod oculos aperiat, sed cernunt statim, ex eo spatio, ex quo eis despiciendi facultas concessa est. Eodemque modo alia animantia omnia eorum, quæ per se tetri odoris sunt, odore nihil offenduntur, nisi forte vim interimenti habeat. Ab iis autem quæ eam vim habent, non secus offenduntur, atque homines carbonum vapore capite dolent, & intereunt sæpenu-mero. Sic sulphuris & bituminis vi & rerum bituminosarum interimuntur alia animalia, eaque fugiunt propter malum quod afferunt. Alioqui odore qui per se iniucundus est, o-

minino non mouētur, quamquam
multa eorū quæ gignūtur e terra, te-
tri odoris sunt, nisi ad eorū gustum
& palatum pertineāt. Cæterum sensus
olfaciendi, † cum impar sit sensuum
numerus, & impar numerus medio
quodā cōstet, videtur & inter eos qui
tactu munere suo fungūtur, vt tactus
& gustatus, & inter eos qui alia inter
interiecta re munus suum exsequun-
tur, cuiusmodi sunt aspectus & audi-
tus, medium locum obtinere. Itaque
id quod odoratum mouet, quædam
est eorum, quæ ad victum pertinent,
affectio. Hæc autem vnū quoddam
genus constituunt. Itemque eorum,
quæ sub auditū & aspectum cadunt.
Itaq; & in aere & in aqua odoris sen-
sus percipitur. Ita fit, vt ea quæ odo-
ratum mouent, quiddam commune
cum vtroque horum habeant, quod
etiam & in ea quæ tactu, & in ea quæ
auditione percipiuntur, & in res pel-
lucidas cadit. Quocirca recte per
quandam similitudinem traditum
est, id quod odoratui subiectum sit,
quali

quasi quandā siccitatis in humido
& fusili esse tincturam quandam &
loturam. Quo ꝑ igitur modo dicēda
sint, quoq; modo dicenda non sint
eorum genera, quæ odoratum mo-
uēt, haētenus dictum sit. Quod au-
tem ꝑ nonnulli Pythagoræi tradūt,
nōnulla esse animalia, quæ odore
uicēt, id non est consentaneum;
Primum ꝑ enim cōpositū alimētū
esse oportere cernimus, etenim ꝑ ea
quæ nutriuntur nō sunt simplicia.
Itaq; ꝑ excremēta sūt vel in ipsis (nu-
tritis) vel extra ea, quod plantis ac-
cidit. Deinde ne ꝑ aqua quidem ipsa
sola, nisi sit admixta, alendi vim ha-
bet. Corporeum enim quiddam sit
oportet id, quod coagmētari & co-
gi debeat, præterea multo minus
cōsentaneū est aera in corpus cogi
atque coalescere. Quod ꝑ etiā hinc
sciri licet, quia omnib. animantib.
locus cibus recipiēdis datus est, ex
quo trahendo corpus accipit. Eius
autē ꝑ quod odoratū mouet, in ca-
pite sensorium est. Et quoniā cum

E

spirituosa exhalatione introit, sit ut
ad locum respiratiōis ire debeat. Ac
illud † quidem perspicuum est, odo-
rabile, quatenus odorabile est, nihil
prodesse ad nutritionem. Ad valetu-
dinē autem conducere, & sensu per-
spici potest, & ex iis quæ dicta sunt.
Itaq; quā vim habet sapor in eo quo
vescimur, & ad ea quæ aluntur, ean-
dem etiā id, quod odoratū mouet,
ad valetudinem obtinet. Ac † sigilla-
tim quidem de vnoquoq; sensu di-
ctum sit hoc modo.

Analysis Logica C A P . 5

a Eodē autem modo] *Comparat inter se odores
& sapes similiter. Sicut siccum terrenum pro-
duci sapes in humido: Ita sapidum humidum
produci odores in sicco. Efficiens causa procreās
odorum est humidum siccum, praesertim igneum
est dicitur odorum, id est, in sicco sapido inest o-
dor tamquam in primo subiecto. Efficiens sapes
est terrenum siccum, subiectum in quod agit
est humidum.*

b In aere & aqua] *Media per qua species odo-
rabiles diffunduntur & deferuntur ad sensum,
& velut secundaria subiecta odorū aër & aqua.*

c pellu-

c pellucidum est,) Comune aeris & aqua adiunctū pelluciditas qua videtur esse cōditio sine qua nondiffūdi possit: fumosa exhalatio.

d Neque n. in aere) Aquā esse dicitur odoris probat effectu scilicet olfactione adiuncto- rū piscium.

e Nec aer in aqua) Solutio obiectionis: quod pisces olfaciant, intervētū aeris, qui in aquis sit, vel quod eo aere odorentur quo ad respirandū utuntur: per insficiationem. Aer in aqua nullus est, & pisces prorsus non respirant. Ergo olfaci- unt per aquam.

f Affectionem autem eam) Probatio: quod odor non nisi a sicco sapido oriatur, ab exemplis sumta partim eorum, qua odore pradita sunt, partim eorum qua non sunt.

g Propterea quod ea) Ratio a genere. Qua- cūq; insipida sunt, etiam sunt inodora. Odor igitur requirit eandē humidi cum sicco con- temperationem quam sapor.

h Et sales suat) Comparatio imparium. In sale humiditatis plus ac melius est commixtura cum sicco, quia abundantius & tenuius oleum continet quam nitrum. Ergo praeualet sapore & cer consequens etiam odore. Nec vero aut sa- pidus aut odoris esset, si esset tantum siccus.

i Videtur autem nonnullis) Confutatio veterum Philosophorum, qui odorem docebāt esse vaporem aut exhalationem aut aliquid ex utroq; mistum.

k Omnes autem cum) Diuisio opinionum,

l Et ex vapore quidem] Id est, Vapor facilis
in aquam cogitur, & est quasi aqua rarefacta.

m terræ genus] Id est, fuligo quadam terre-
stris: est enim terra quadam rarefacta.

n Fieri non potest] *l.* Opinioni refutatio.
Vapor fit ex aqua simpliciter, quatenus aqua est,
non quatenus odore prædita est. Odor autem non
fit ex aqua, simpliciter, sed ex aqua qua habet in
se mixturem saporis sicci. Ergo odor non est vapor.

w Vapor aqueæ naturæ] id est, humidus fit.

o Præterea cum exhalatio] Secunda opinionis
refutatio. 1. In aqua fit odoratus & est odor. In
aqua autem non est exhalatio. Ergo exhalatio non
est odor aut pars substantiæ eius. Odor siquidem
est odor, at exhalatio est substantia. 2. Odor non
est defluxus corporeus. At exhalatio est defluxus
corporeus (græce ἀπορροια) id est, substantia. Ergo
exhalatio non est odor. Argumentum repugnante
genere. Vel nullus defluxus est odor. Exhalatio est
defluxus. Ergo exhalatio non est odor. Vel omnis
exhalatio est defluxus. Odor non est defluxus.
Ergo odor non est exhalatio.

p Ac illud quidem] Conclusio huius ipseius,
qua docuit, unde oriatur odor, & in quo fit subie-
cto hæc qualitas.

q Iam vero si similiter] Sequitur proportio o-
dorum ad sapores ex similibus causis, 1. quoad na-
turas & appellationes.

r Ex quo perspicuum est,] 2. Quoad subie-
ctum valde cognatum.

Eamque causam frigus) 3. Conuenientia
quoad

quoad causas labefactantes & corrumpentes, unde
& contraria, efficientes, mouentes & acuentes intel-
liguntur. Contraria enim contrariorum sunt con-
equentia. Calidum efficit, mouet, acuit sapes &
odores. Contra frigus utrosq; vel minuit vel tollit:
Oppositorum solent esse opposita causa.

¶ Præsertim cum calore) Ratio. Quod potest
causam tollere, tollet etiam effectum. Frigus potest
tollere causam efficientem odoris & saporis. Ergo
tollet etiam effectum ipsum odorem & saporem.

v Genera autem eorum) Sequitur Distinctio
odorum in quasi species. Est enim distributum ex
adiunctis. Alii grati sunt & suaves. Alii ingrati
& insuaves. Vel ex effectis: Alii voluptatē, alii do-
lorē afferunt. Idē, vel per se vel per accidens. Per
se absq; relatione ad nutrimentū, per accidens pro-
pter alimentum.

x Qui autem immiscent) Breuis digressiun-
cula. Obiter enim reprehendit luxum illum, quo
alimenta adulterantur peregrinis odoribus: quasi
violentis. Violentum enim est & πικρὰ quōvis odo-
res in alimentis requirere & appetere hominem.

y Atque hoc quidem genus) Homo est subie-
ctum ad quod, seu finis ē odorum per se delectan-
tium. Vsum vero alterum per accidens homo ha-
bet communem cum brutis, nemo enim facile ci-
bos fetidos assumsert aut male olens vinum.

z Cur autem talis odor) Cur odorum illud
genus, quod simpliciter delectat, homini pro-
prium sit explicat, nempe ut cerebri frigiditatem
temperet, fluxionum pericula auertat, grauedinē

emendet. Finis igitur est eorum, bona temperies cerebri conservatio aut restitutio.

a semper hominib. fere) In græco est $\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\sigma$ id est, ut sic dicamus, id veris fere.

b Nam cū ad cerebrum) Redditur causa qui odor ille cerebri frigiditatem possit temperare. Quia odores habent facultatem naturalem calefaciendi. Argumentum ab efficienti natura.

c Natura autē) Duplex ostenditur usus respirationis; I. Cordis, quod in pectore sitū est, calor ut refrigeretur, data est homini respiratio. Hic princeps usus est. Ideo dicitur $\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\sigma$ id est principia ob causam; II. Data est ob susceptionē odoris. Hic usus est minus princeps seu est accessorius. Ideo in Græco est $\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\sigma$.

d Propriū est autē) Repetitur causa cur primi generis odores homini concessi sint, & additur cur brutis respirantibus natura dederit usum odorum alterius generis.

e Quæ autem non respirant) Docetur hic etiā animalia non respirantia odorari, & probatur exemplis.

f Sed quo sentiāt) Dubitatio seu $\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\sigma$ quo organo vel qua etiā potētia animalia non respirantia sentiant odores. Responsio seu $\alpha\sigma\tau\epsilon\upsilon\sigma$ est. Idem est sensus olfaciendi in respirantibus. & non respirantibus, quia obiectū in omnibus olfacientibus est unū videlicet odor. Ergo sensus quoque unus hic est in animantibus, que odorē persentiunt. Sensus enim distinguuntur per obiecta. Ex parte

parte tamē sensorii seu organi quādā apparet
diversitas in modo agendi vel recipiendi odores.

g Quippe cum odoratus) Odoratus obiectum
est odorabile. Qua vero respirationem non habet
etiam sensum odorabile. Ergo odoratus idem cum
reliquis genus habet. A pari subiecto.

h Quemadmodum oculis) Illustratio diversita-
tis huius organi olfactus a simili, ducto ab ocu-
lis. Atq; hic est similitudinis α&ω. Απιδου
intellecta hac est. Sic etiam animalia, quibus sen-
sorium odoratus non est tectum, statim olfaciunt,
cū aliquid odorabile ipsis obicitur nec indigēt
aperitione aliqua organi. Ut ergo visus differt
in videntibus, ita olfactus in olfacientibus.
Sed visus differt tamen illic modo. Ergo &
hic olfactus.

i Eodemque modo alia) Alia questio. Cum
bruta non capiant voluptatem ex odoribus per se
gratis, queritur an offendantur seu dolorem ca-
pian ex odoribus per se ingratis? Responso est ne-
gata. Contrariorum enim est eadem ratio, & con-
trariorum contraria sunt consequentia. Itaq; si
per se malis offenderentur, per se bonis quoq; gau-
derent.

k Cæterum sensus) Nova propositio. Recte vi-
detur olfactus collocari in medio reliquorū qua-
tuor sensuum, quia habet cum omnibus aliquam
communionem & cognationem. Nam odoratus
fit in aere & aqua, in quo cū visu & auditu cōve-
nit. Multi odores nutrimentales sunt, ac proportio-
nati saporibus, in quo cum gustu convenit. Est etia

am odor passio humidi ac sicci. Humiditas autē & siccitas sunt qualitates tactiles, in quo odoratus convenit cum tactu.

l Quo igitur modo] Conclusio. Dicitur esse per se esse species duas odorū in aëre & dorāde; prorsus homini, per accidens esse plures species, quarū denominationes secundum saporē facte sunt, quæ nec delectant nec offendunt animalia, nisi quatenus sunt odor n̄ r̄ū ip̄a h̄c v̄.

m Quod autem nonnulli] Alia questio sequitur. An odores nutriant? Responso est negans.

n Primum enim compositum] *ip̄a* Questionis, & quidem hic prima est ratio. Corpora qua nutriuntur sunt composita. Ergo nutrimenta quoque, quibus alitur & conservantur, sint talia necesse est. Valet consecutio. Quia similia similibus augentur & conservantur. Porro nutrimenta sunt composita. Odor non est compositum quid. Non enim est mistum sed passio misti. Ergo non nutrit. A negata causa.

o Etenim ea quæ] Ex iisdem nutriuntur corpora, ex quibus constant. Constant autem ex elementis mistis. Ergo ex iisdem nutriuntur. A part.

p Excrementa fiunt velin] Secunda ratio. Omnia nutrita colligunt excrementa. Hac autem ideo segregantur a natura, quia inutilia sunt ad nutritionem, & dissimilia bono alimento. At nō potest fieri segregatio partium dissimilium, nisi in compositis. Ex odoribus nulla possunt colligi excre-

mēta. Ergo odores nec sunt cōpositū aliquid, neq;
habent vim alendi.

q Deinde ne aqua] Tertia. Quidquid nutrit
oportet esse corpulentum & habere consistentiam.
Nā corpora non nutriuntur qualitatibus: quod ad
eo verum est, ut ne aqua quidem sola etsi cor-
pus est, & corpulentior quam aer, apta sit ad nutri-
endum (multoq; minus aer) cum in ipsa frigiditas
& humiditas excellant, consistentia vero terrea
sit minima. Odor non est corpus, sed qualitas corpo-
ris certo modo temperati affectiq;. Ergo non potest
nutrire.

r Quod etiam hinc] Quarta. Omne nutrimentū
recipitur in ventriculū. Odor non, quia in caput.
Ergo non est nutrimentum. A repugnante subiecto.

s Eius autem quod) Odor una cum aere seu spi-
rituosa exhalatione in corpus recipitur. Aer autem
in thoracem respirationis locum recipitur. Ergo
huc potius odor, ubi ad nutritionem nihil faciet,
quā in ventriculum abibit.

t Ac illud quidem) Quinta. Propria species odo-
rum qua per se dicuntur, nihil ad nutritionem cōfe-
runt. Cetera nutrimentorum bonitatem per acci-
dens commendat duntaxat, malitiam autem mani-
festat animalibus. eadem per accidens. Nulli igitur
odores nutriunt. Quis igitur finis eorū? Valeundo,
quam conservant contemperando cerebrum, refici-
endo spiritus, animi defectus succurrendo.

v Ac sigillatim quidem) Conclusio omnium,
qua hactenus explicata sunt.

AN QVÆ SENSVS MO-

uent, infinite secari possint, nec ne &
quonam modo.

CAPVT VI.

Quari † autē hoc loco licet, si omne corpus infinite secari potest, an passiones sensibiles etiam possint (infinite diuidi) nec ne, ut sunt color, sapor, grauitas, leuitas, durities, & mollities? Est enim vnum quodque eorum sensus efficiens, præfertim cū ex eo omnia dicantur, quod sensum mouere possint. Ita necesse est si vis ipsa, etiā sensum infinite diuidi, & omne, quod cadat sub sensum, magnitudinem esse. Fieri † enim non potest, ut cādor cernatur, quia magnitudo quoque videatur. Si † enim ita non est, corpus aliquod esse poterit, quod nec colorem habeat nec grauitatem, neque vllam aliam talem affectionem. Itane sub sensum quidē cadet omnino, hæc enim sunt sensibilia. Quod ergo † sensum mouet, concretum erit ex
ijs

iis quæ sensui non subiiciuntur. Atqui illud necesse est: Neq; enim ex mathematicis rebus constare vlllo modo potest. Præterea † quo tandem hæc ipsa iudicabimus & cognoscemus? An mente? At intelligibilia nõ sunt, nec mens intelligit ea, quæ extra (ipsam) sunt, nisi cum sensu coniuncta sint. Simul vero si hæc ita sunt, iis, qui magnitudines indiuiduas faciunt, assentiri videntur. Sic enim ratio explicabitur. Sed fieri non potest. De his autem in libris de motu dictum est. De † eorũ autem explicati-
one vt dicamus, hoc etiam simul perspicuum erit, quamobrẽ certo numero conclusa & terminata sunt genera colorum, saporum, sonorũ, aliarumq; rerum quæ sensum mouent. Quorum enim extrema sunt, eorũ mediæ partes finitæ sint necesse est. Extrema autem sunt contraria: & omne sensibile habet contrarietatem, vt in colore album & nigrum, in saporibus dulce & amarum, atq; etiam in cæteris omnib. extrema contraria sunt. Ac cõtinuum quidem infinite in partes inæquales

secatur, in partes autem certo numero determinatas. Quod autem per se non cōtinuum est, in species finitas diuiditur. Quoniam igitur *αἰσθητὰ* (sensibilia) in speciebus numerāda sunt, estq; in his etiam semper cōtinuatio, supponendū est, quod sit aliud potētia esse, & aliud actu esse. Ob eamque† causam fugit aciem oculorum millesima pars milij, cum cernitur, etsi aspectus totam milij magnitudinē percurrit: Sonusq; is, qui in die si est, auditum fugit, & quāquam ipse totum cantum, & continuū exaudit, tamen interuallum, quod interiectum est inter extremos, non percipit. Quod de aliorū, quæ sensum mouēt, minima quaq; parte iudicandum est eodem modo. Eæ † enim partes (minimæ) potentia sunt visibiles, actu autem, cum separatæ sunt. Etenim pedalis linea potentia inest bipedali, actu vero (est pedalis) iam diuisa. Separatæ autem tantillæ præstantiæ recte in ea, quæ eas continent, dissoluuntur, non aliter ac si succus exiguus in mare infusus sit. Sed † quoniam sensationis exsuper-

rantia per se non est sensilis, ne si separatur quidem (exsuperantia enim potentia inest in exactiore) fit, ut neque tantillum, sensibile separatim actu percipi possit, sed simul erit sensibile: Iam enim potentia est, & actu erit, si adiiciatur. Ac illud quidem docuimus, esse magnitudines affectionesque quasdam que sensus fugiant, & cur ita fiat, & quatenus sensu percipiatur & quatenus non percipiatur. Cum autem in eo (in magnitudine aliqua) tot erunt particulae (minutae) ut etiam actu sentiatur, nec solum in toto sed etiam separatim, quae ex parte numero finitae sunt, necesse est numero etiam concludi & colores, & sapes, & sonos. Quare autem aliquis, an vel sensibilia vel motiones a sensibilibus factae (quocumque tandem modo sensus fiat) quando agunt, ad medium primum perueniant? id quod odor & sonus facere videtur. Nam & illis, qui prior est, prior etiam odoris sensum percipit & sonus ad auditum post ictum peruenit. Quare ergo potest, itane res habeat in iis, quae sub aspectum cadunt, & in lumine. Que mad-

m modum † etiam Empedocles ait, prius
 lumen id, quod sol effundit, ad mediū,
 quam ad oculos aut terram peruenire.
 Quod quidem non iniuria euenire vi-
 deatur. Nam † cum id quod motu cie-
 tur ex aliquo in aliud moueatur, fit vt
 v tempus sit aliquod, in quo illud ex alio
 in aliud mouetur. Cumque tempus om-
 ne diuidatur, erat, cum nōdum cer-
 neretur, sed in medio aere radius ad-
 huc ferretur. Quod † si omnia audiunt
 o simul & audierunt, ac in genere & sen-
 tiunt & senserunt: etiam non est eorū
 generatio, sed nihilominus, sunt simul
 absque eo, quod fiant aut generentur.
 Nihilominus in sono hoc animad-
 uerti licet, facta iam plaga nōdū aures
 pulsare & ferire: idem manifestat & li-
 terarū figuratio, quasi quædam latio in
 medio fiat. Neq; enim id quod dictum
 est, exaudisse videmur, p̄pterea, quod
 p aer impulsus transfiguratur. An † igitur
 ita res habet in colore & lumine?
 q Neq; † enim ex eo quod quodam mo-
 do affecta sunt, hoc cernit, illud cerni-
 tur, quasi æqualia sint. Nō enim alicubi
 alter

alterutrū esse oporteret, quippe cum
in iis, quæ æqua & paria sunt, nihil re-
ferat, sintne propinqua inter se an re-
mota. An cōsentaneum est, hoc ipsum
in sonis & odorib. contingere? Habēt
enim sicut aer & aqua cohærentē na-
turā, sed tamen vtriusque eorum mo-
tus partibus constant. Itaq; fit vt idem,
(eundem sonū vel odorem) primus &
posterior exaudiat & odoretur, fit etiā
vt non idem. Vnde hæc etiam nonnul-
lis dubitationē afferunt. Negant enim
fieri posse quidam, vt alius idē audiat
cernat & olfaciat, quod alius. Non e-
nim multos & remotos inter se idem
audire ac olfacere posset. Vnum enim
ipsum a se distractum alienumq; esset.
Vel † certe ea res, quæ prima sensum
mouet, vt tintinnabulū & thus, & ignē,
eādem vnamque numero, omnes sen-
su percipiunt. Quod vero attinet, ad eā
quæ singulorum iam propria est, eam
aliam numero, speciei autem eiusdem
sentiunt? Itaq; multi simul & cernunt,
& olfaciunt, & audiunt. Sed hæc ipsa
nec corpora sunt, verum affectiones.

quædam & motus (neque enim hoc eueniret) nec sunt tamen absq; corpore. De lumine vero alia ratio est. Lumen enim quia est, sentitur. Nec vero eadē ratio est alterationis & loci mutationis. Loci enim mutationes recte in medium primo perueniunt: & sonus motus quidam videtur esse rei alicuius quæ deferatur. Quæ autem alterantur non iam ita habent: fieri enim potest, vt vniuerse & confertim aliqua cōmutētur, non dimidia pars primo, vt aqua simul congelatur. Quamquā si qua res magna calefacienda est aut cogēda, ea pars quæ propinqua erit, a propinqua affici solet, & a re quæ vim habet commutandi, primum mutatur: neque necesse est simul totam immutari. Atque etiam sapes eandem vim haberēt hac in parte, si in humore versaremur quā odores, quos etiam longiore interuallo antequam tangeremus, sentiremus. Rationi autem consentaneum est, quod ii sensus, quorū sensorium habet † medium, non simul (cum medio) afficiuntur, præterquam circa
lumen

lumen, propter causam dictam. Et propter hoc (lumen) etiam circa visum: lumen enim efficit cur videamus.

Analysis Logica CAP. 6.

a Quæri autem hoc loco) *Quæstio. An quemadmodum nulla est tam exigua quantitas corporis, qua sensum prorsus fugiat: sic etiam nullum sit tam exiguum sensibile, quin sensum tamen afficere possit? Primum in utraq; partem disputatur. Deinde explicatis dubiis veritas patescit.*

b Fieri enim non) *Prima ratio, qua videtur probare quod sensibilia infinite diuidi posse, cum nusquam sint, nisi in magnitudine, seu in corpore quanto. Cum igitur omne corpus sit diuiduum, nõ videtur, quod ista sensibilia sint expertia eiusdem diuisionis. Exempli causa, si minimus color est visibilis, etiam minima magnitudo est visibilis, quia nunquam color est sine corpore subiecto. Consentaneum autem est minimis colorem habere in minimo etiam subiecto.*

c Si enim ita non est.) *Secunda. Si non sunt semper diuidua illa quod una cum magnitudine corporum subiectorum, sed diuisione ac diminutione magnitudinis ipsa euanescent & intereunt, maximum sequetur absurdum. Quæcumq; sentiuntur, sentiuntur propter sensibiles qualitates. Corpuscule ad minima redactum exilitatem*

F

carere dicitur illis qualitibus. Ergo non sentietur. Sed absurdum est cogitare, vllum corpus esse, quod nec graue nec leue nec coloratum sit, nullaq̄, affectione pradium, qua sensibus percipi possit.

d Quod ergo sensum) Tertia. Si propter maiusculā quantitatem corpora sunt sensilia, quia scilicet in ea quantitate remanent $\neq$ in sensilia: sequetur ex minimis illis insensilibus oriri corpora sensilia: quod, est aduatum. Non enim oportet principia $\&$ e principis orta hoc modo discrepare.

e Præterea quo tandem) Quarta. Perspicuum est, datum corpus absq̄ sensibus accidentibus nō posse sensu cognosci. Ergo incognitum erit. Cur autem $\&$ quomodo dicitur corpus si incognitum est? Sed fortasse mente cognoscetur? Minime. Hec enim nihil extra se positum absq̄ sensus adminiculo intelligit. Hoc autem hic nullum est.

f De eorum a.) Explicatio vere sententiæ. Species sensiliū sunt finita, nec in infinitū diuisibilo. Ratio. Quorū extrema finita sunt, eorū media quoq̄, finita sunt. Omnium a. sensiliū extrema sunt finita, $\&$ contraria sunt species extrema. Ergo media etiā finita erunt: $\&$ vi consequentis, species omnium sensiliū sunt finita.

g Ob eamque causam] Exempla declaratur quantum sit discrimen inter ea, que sunt actū $\&$ qua potentia. Actū existēs $\&$ separata a toto grano milis pars millesima, est sensiliū, $\&$ conspic

spici potest per se. Potentia vero tantū existens in ipso grano non est conspicua, nisi potentia. h Ex enim partes) Comparatione illustratur, quomodo partes qualitātū sensilium, quae sunt in continuo, nō sentiantur actu, sed tantū potestate. Nam & partes continui sunt in potentia tantū, sed a cōtinuo vel toto separatae sunt in actu. Idem hoc etiam sensilium partibus accidit. Ac licet etiam totum aliquod sensibile sentiantur: latet tamen qualibet eius partium, cum sint potentia tantum in toto.

i Sed quoniam sensibionis] Sententia est, Etsi maxime exile sensibile non evanesceret aut dissiparetur in continētem aquam vel aerem, sed maneret separatum, tamen per se non sentiretur. Ratio est. Quia quando sensibile est minus & imbecillius, tanto minorem etiam in sensu efficit mutationem. Si vero minus exile est, prorsus non sentitur. Quia virtus sensitrix non crescit infinite.

k Quæretur aliquis) Nova Questio. An omne sensibile prius afficiat mediū quā sensum necne? Cōcluditur hæc affirmative.

l Nam & is qui propior est] Ratio prima. Eadem videtur esse analogia omnium obiectorum ad sensum suum. Olor a. & sonus secundum tempus prius sunt in medio quam in sensu. Quare de cæteris ut de lumine & colore idem fiet.

m Quemadmodum etiam] Secunda ab auctoritate Empedoclis

n Nam cum id quod)Tertia, Omnis motus qui fit ex imo in aliud, fit in tempore, lumen defertur a lucido corpore ad visum. Ergo in tempore ita defertur: Et per consequens prius fertur in medio quã ad oculũ peringat.

o Quod si omnia] Refutatio cuius sententia est: Si quis existimat omnem sensationem fieri absq; tempore, is errat. Cur enim id sono id ipsum nõ accidit? cur prius videmus motũ lingue in loquẽtib; quam sermonẽ recte percipiamus? Repugnant igitur exempla soni & sermonis.

p An igitur ita res] Repetitur prius dubiũ.
q Neque enim ex) Responso ad propositã dicitur. Etsi videri poterat eadem esse ratio de colore, qua est de sono & odore, tamen non est eadem sed multum differens.

Vel certe ea res) Responso vera ad hanc interiectã questionem. Quia species sensiles nõ existunt nec sentiuntur sine incitatione quadam & motu locali, illa sunt prius in medio quã in sensu. Cũ igitur soni & odoris species multiplicentur per motũ & immutationẽ aeris, nõ possunt subito pertransire totũ spatium medium inter sensum & obiectum. Necessario igitur prius sunt in medio quam in sensu. Quia vero motus tali non egent, non prius sunt in medio quam sensu, sed simul in utroque, ut lumen & color, quia sunt actus perfecti, nõ qui fiunt, sensumq; statim mouere possunt. Dissimilitudo igitur sensilium specierum manifesta est.

¶ medium) Intellige medium externum.

OMNIA SENSVM MO-
uentia fecari posse, nihilque quod fe-
cari diuidique non possit, sensu
percipi posse.

EXistit † etiam quædam alia
quæstio de sensibus, vtrum
duæ res simul eodem, eoque
indiudivo tempore sensu percipi,
necne possint? Maior † quidem mo-
tus ac vehementior, minorem ob-
scurat & obruit. Itaque siquid ocu-
lis obiiciatur, id percipere & senti-
re non solemus, quoties acriter ani-
mum in aliquam rem intendimus
vel pertimescimus, vel magnum so-
nũ exaudimus. Idque positum sit.
Illud etiã, nos vniu scuiusquerei cũ
simplex est magis sensu affici, quam
cum permixta & concreta est, velu-
ti vinum merum quam dilutum, &
mel simplex, atque color facilius
sensus nostros afficiunt, itemq; nete
sola, quam cum est in modo, qui dia-
pason nuncupatur, propterea quod
aliud ab alio obruitur. Hoc autem

ea faciunt, ex quibus vnum aliquid efficitur. Si igitur maior motus minorem obscurat, eundem necesse est, si coniuncti sint, minus quam si solus esset sensum mouere & afficere. Aufert enim aliquid minor cōmixtus, siquidem simplicia omnia plus ad mouendos sensus valent. Quod si forte pares sint atq; diuersi, ne alterius quidē sensus erit, præfertim cum alter alterum æque obruat & obscuret. Simplex autem nō æque sentiri potest, ob eamque causam vel nulla sensio orietur, vel alia ex ambobus: quod quidem fieri videtur ex rebus, quæ permiscētur, quatenus mixtæ fuerint. Quoniam igitur ex quibusdā aliquid nascitur, ex aliis nō nascitur, cuiusmodi sunt, quæ diuerso sensui subiiciuntur (permiscentur enim ea, quorū extrema cōtraria sunt, ex albo autem & acido vnum fieri non potest, nisi per accidens, nec tamen vt ex acuto & graui concentus) fit vt ne corū quidem

dem sensu vna affici possimus. Motus enim si pares sint, alius aliū obruit, quandoquidem non vnus ex iis componitur. Sin impares sint, vehementior sensum faciet. Præterea facilius† duas res simul animus vno sensu percipere potest, quorū vnus est sensus, vt acutum & grauem sonū. Magis n. simul vnus, quā duorū sensuū, vt aspectus & auditus, motus existit. Vno autē sensu duæ res simul percipi non possunt, nisi inter se misceantur. Permixtio enim vnum quiddam vult esse, & vnus vnus est sensus, vnus porro simul idem est. Ita fit vt ea, quæ permixta sunt, simul sentiātur necessario, q̄ vno sensu q̄ actu sentit, percipiātur. Vnius †.n. numero vnus est sensus actu: vnus specie, vnus est sensus potentia. Quod si vnus sensus est actu, sentiens pro vno habebit illa (permixta quæ sentit) vt quæ mixta sint necesse est. Cum ergo inter se permixta & confusa non erunt, duo

sensus erunt, qui suo munere fungantur. Atqui ab vna vi vno puncto temporis, vnam esse actionem necesse est: præsertim cum vna vis & facultas non plus quam vnum vsum motumque semel habeat. Hic vero vna est vis & facultas. Fieri ergo non potest, vt duæ res simul vno sensu comprehendantur. Quod si ea, quæ eidem sensui subiiciuntur, non possunt, si duo sint, certe multo minus ea quæ duobus sensibus proposita sunt, vt alba & dulcia, simul sentiri possunt. Videtur enim animus id quod vnum numero est non aliter nisi quod simul est iudicare, specie vero vnum (iudicat vel cognoscit anima) sensu iudicante, & modo quodam. Dico autem hoc, quia fortassis album & nigrum, quod aliud secundum speciem sint ipsamet (anima discernens) iudicat & dulce amarumque, nihil quidem a seipsa, ab illo autem differens, aliter autem alterutrum contrariorum. Percipit † autem *ὁμοίως* vt eadem seipsa

seipsa. Exempli gratia, ut gustus se
habet ad dulce, ita aspectus ad al-
bum, quoque loco, hic atrum eo-
dem ille amarum habet. Præterea
si † contrariorum motus contrarii
sint, & simul contraria in eodem, &
indiudivo inesse non possunt, vni-
que sensui cōtraria, ut dulce & ama-
rum subiiciuntur, profecto fieri nō
potest, ut hæc ipsa simul sensu com-
prehendantur. Quod eodem modo
in iis, quæ contraria non sunt, ani-
maduerti licet. Alii enim colores
candorem, alii atrorem imitantur:
aliorumque etiam eadem ratio esse
videtur, veluti sapes partim ad
dulcē partim ad amarum accedunt.
Nec † vero ea, quæ ex aliis tēperata
& confusa sunt, simul sentiri pos-
sunt, quoniam cōtrariorū rationes
sunt veluti modus is, qui diapason,
& is q̄ diapente dicitur, nisi forte
ut vnum sensu cōprehendatur, quo
quidem modo extremorum vna ra-
tio fit. Aliter autem non. Sic enim
erit simul illa quidem multorum

cum paucis, vel imparis numeri
 cum pari proportio, hæc autē pau-
 corum cum paucis, vel paris cum
 impare. Si igitur ea quæ secundum
συστοιχίαν quidem dicuntur, sed in
 diuerso sunt genere, magis inter se
 distant ac differunt, quam ea quæ
 in eodem genere sunt, (appello au-
 tem *συστοιχία*, veluti dulcia & alba,
 genere autem differentia, dulce ve-
 ro plus etiam a nigro discrepat quā
 ab albo) profecto minus poterunt
 simul sentiri quam ea quæ genere
 sunt eadē. Quapropter si non hæc
 ipsa, ne illa quidem. Quod tamen autem
 proferunt quidā eorum, qui in con-
 centuū ratione versantur, sonos nō
 simul quidē ad sensum peruenire,
 videri autem & nos hoc latere, cum
 tempus fuerit insensibile, id quæri
 potest, recte ne an secus asseratur?
 Dicat enim fortasse quispiā etiam
 nunc, ex eo videri simul cernique
 aliquid, & audiri, quod interualla
 temporis nos effugiant. Certe non
 ita est. Nec tamen vllum tempus fugere
 sensum

sensum potest, aut latere nos, sed omne sensu comprehendi potest. Si enim cum aliquis sui ipsius sensum habet, aut alterius continuo tempore, non potest ipsum latere quod sit, sique est aliquod (momentum temporis) in continuo tempore, & tantillum quantum plane sit insensibile, manifestum est, quod seipsum ignorabit, an sit (sentiens) quodque an cernat & non sentiet, & sentiet. Præterea non erit nec tempus, in quo tu aliter sensu percipias, quam quia in eius parte aliqua: nec res vlla sensu percipietur, nisi quod tu eius aliquam partem cernas, si qua sit modo & temporis & rei magnitudo, quæ sub sensum propter paruitatem non cadat. Si enim rem totam cernat, totumque tempus ita continenter sentiat, non quod in eius aliqua parte, aut quod eius partem quandam intueatur: Si modo sit aliqua magnitudo, detrahatur B C, quæ est portio non cadens sub sensum, certe in huius parte quadã,

vel eius partem aliquam, veluti terram totam cernit, quod eius partem videt, & annuo tēpore ambulat, quod hac eius parte. Atqui in B C nihil sensu comprehendit. Eo igitur quod in aliqua parte huius A B sentit, totius sensum habere dicitur. Eadem etiam in A C ratio valet. Semper n. & in aliqua temporis parte, & alicuius rei pars quædā sensu comprehenditur, totius autē non fit sensio. Totæ igitur res sub sensum cadūt, sed quantæ ipsæ sint, nō apparet. Cū n. solis magnitudinem quis cernat, & magnitudinem quatuor cubitorum eminus, tamē quanta est ei non apparet, sed interdum indiuisibile, & tamen non cernit indiuisibile, cuius causa ante cū de hoc disputaremus, allata est. Ex quibus perspicuum est, tempus esse nullū, quod sensum effugere possit. De ea t autē quæstione, quæ paulo ante posita est, vidēdum est, vtrum simul plura sensu comprehendī nec ne possint. Simul autem dico in vno & indi-

& indiuiduo tēpore. Primum igitur
nū hoc modo contingit (plura sen-
tire simul) vt simul quidem, sed alia
animi parte fiat sensio, & ita indiui-
dua (parte) vt quæ vndiquaque cō-
tinua sit: An ¶ primum euidens illud ^m
est vna sensione, vt verbi gratia visu
(quo nimirum vnum quid duntaxat
& non aliud præterea sentiatur) si-
mul totū percipi, qua sensione nō-
ne plures vnus coloris partes specie
nihil discrepantes in potestate sua
habebit anima? At quæ præterea si-
mul percipiuntur, si nō specie sunt,
genere tamē eadem sunt. Aut, ¶ di-
xerit quis, sicut duo oculi nō impe-
diunt, (quo minus res vna cerna-
tur,) ita etiam in anima, idem fieri,
propterea quod fortasse ex his vnū
aliquid efficiatur, vnaque sit eorum
ἐπέγγιστα. Ibi ¶ autem si vnum ex
vtrōq; fiat, illud erit id quod sentit.
Sin distinctum erit, vtrunque non
eodem modo habebit. Præterea
idem ¶ sensus plures erunt, non se-
cus ac si quis diuersas dissimilesq;

scientias dicat. Neque enim munus sine vi ac facultate ei congruente exstabit, nec sine hac ipsa sensu erit. Quod si horum vno eoque indiuiduo tempore sensum habet, profecto cæterorū etiā habebit. Facilius n. poterat plura huius generis simul, quā diuerforū generū sensu cōprehēdere. Si v. alia parte dulcia alia alba animus sentit, vel id quod ex his cōflatur, vnū est, vel nō vnū. Atqui vnū sit necesse est. Vnū enim quiddam ea est pars animi, qua sentit. Cuius tandem vnus illud erit? nihil enim ex illis vnum efficitur. Necesse est igitur vnā aliquam animi partem esse, qua omnia sentiat, quemadmodū ante diximus, ita tamen vt aliud genus alio sensu percipiat. An igitur quatenus aliquid est indiuiduum proprio actu suo, vnum quiddam est sentiēs dulce & album? Cum autem actu diuiduum fit, aliud est? an quemadmodum in rebus ipsis, sic etiam in animo vsuuenit? Idem enim vnumque numero

numero dulce & albu est, & alia ple-
raq; . Affectiones n. proprietatesq;
rerum si minus inter se secreta se-
parataeque sunt, at certe sua cuiq; &
diuersa ratio ac definitio est. Eodẽ-
que modo de anima (sentiente) sta-
tuendum est; idem & vnum nume-
ro esse, quod sentiat omnia, ratione
autẽ aliud atq; aliud, ita vt partim
genere, partim specie diuersas sen-
siones percipiat. Ita animus simul
eadem & vna parte, ratione autem
non vna sentiet. Illud † autem per-
spicuum est, & magnitudinem esse
& diuidi posse id omne, quod sen-
sum moueat. Est enim interuallũ,
quo res cerni nõ potest, infinitum,
vnde autem cernitur, certum atq;
finitum. Quod de iis, quæ sub odo-
ratum & auditum cadunt, quæq;
sensum faciunt, cum ipsa non con-
tinguntur, iudicandum est eodẽ mo-
do. Est igitur aliqua interualli ex-
tremitas, vnde res non cernitur, est
etiam initium, a quo cernitur. Idq;
eam vim habeat necesse est, vt di-

uidi nequeat, vltra quod ſenſu affi-
ci nemo poſſit, citra vero afficiatur
neceſſario. Si ¶ vero aliquod indi-
uiſibile eſt ſenſile, id ſi in extremo
collocetur, vnde vltimum quidem
non ſit ſenſile, primū a. ſit ſenſile, ſi-
mul fiet vt viſibile ſit & inuiſibile, q̄
eſt impoſſibile. De ſenſoriis igitur
& ſenſilibus, quomodo ſe habeāt, &
communiter, & circa vnumquodq;
ſenſorium dictum eſt.

Analyſis Logica C A P . 7

a Exiſtit etiam quædam] *Summa huius capi-
tis eſt, An multa ab vno ſenſu ſimul percipi
poſſint. Diſputatur hoc ¶ ἀγαν ἰσθον. Primū
enim pro parte negante afferuntur tres ratio-
nes. Deinde concluditur affirmative: Plura ſen-
tiri ſimul ab vno ſenſu poſſe.*

b Maior quidem motus) *Primum argu-
mentum ex diſtributione. Quacunq; ſentiun-
tur, aut ſunt diſparata, id eſt non eiudem ge-
neris, ſed ad diuerſos ſenſus pertinentia: vt
ſonus & color: aut ſunt aduerſa, id eſt eiudem
generis & ſpecie diſſidentia, ad eundē v. ſenſum
pertinentia: vt gravis & acutus ſonus. Si aduer-
ſa ſunt, vel ſunt virib. equalia vel inequalia
in mouēdo ſenſu. Si equalia, neutrum ſentietur
quia alterum ab altero obſcuratur. Si ineq̄ua-*

lia

hementius & maius tantum sentietur. Sensus enim imbecillioris semper a maiore impeditur & quasi opprimitur: sicut vsuuenit in magno terrore, curis, speculationibus profundis. Non igitur duo vel plura contraria simul sensu percipi posse videntur, aut saltem si percipiuntur, non ut duo, sed velut unum percipientur, quatenus scilicet comixta fuerint in aliquid unum. Possunt enim contraria sic misceri, & pertinet ad sensum eundem: alias autem certum est simplicia melius faciliusque sentiri quam mixta. Sin disparata fuerint, quae sensui obiciuntur: multo minus ambo eodem tempore percipientur. Nam ut idem si sint imparia, fortius tantum sentietur. Obstabit enim quominus id quod imbecillius est sentiat. Si paria, aequalem obscuracionem & par impedimentum mutuo patientur ambo. Nec vero etiam ut unum sentiri poterunt: quia disparata non possunt misceri atque unum fieri, veluti ex albo & acido nihil unum fieri potest: Sed diuersorum sensuum obiecta non minus post, quam ante manent.

e Præterea facilius) Secundum argumentum per sententia negate. Magis facile & diuati, est uno sensu plura percipere simul quam pluribus diuersa (quia unus sensus versatur in contrariis, & potest contraria percipere) Et tamen illud non fit. Ergo multo minus fiet ut pluribus sensibus plura diuersaque obiecta simul percipiatur, ut album & dulce, calidum & nigrum, qua

G

nō miscentur. Argumentum ductū est ex eo, q̄ magis inest: & valet cōsecutio ex regula topica: Si quod magis inesse videtur, non inest, non in-erit etiam quod minus inesse videtur. Antecedens probatur. Quia contraria, qua tamen ad unū eundemq; sensum pertinent, ut album & nigrum, dulce & amarum, nō simul sentiuntur nisi permixta & in unam speciem redacta fuerint. Huius approbatio hac est. Vna potentia in individuo tempore unam etiam tantum habet ^{in actu}, actūq; edit. Sensus quilibet est potentia una. Ergo vno tempore actu sentiens nō nisi unū sentit: ut gustus non simul percipit saporem mellis & saporem aceti. Si igitur contraria sentiit, nō sentit aliter nisi post quā per mixtionē unū facta fuerint: ut cū melleus & acetosus sapor in oxymelice cōfusi & iēperati vnusq; sapor facti fuerint. Tunc n. gustus nō afficitur simul cōtrariis, ut contrarius & ut plurib. sed ut vno. d. Vnius enim numero] Vnus sensus una sensatione simpliciter non percipit contraria, sed percipere potest diuerso tempore quoad illa specie unum sunt.

e Percipit autem ^{in actu}. Per ^{in actu} videtur philosophus hic intelligere res eiusdem ordinis & respectus in collatione analogica ut in gustu dulce & in visu album.

f Præterea si contrariorum] Tertium argumentum quo negatur plura simul vno sensu sentiri. Nusquā sit ut contraria simul in eodem secundum idem inesse queant. Contrariorum sensilium

sensilium motus quib. afficiunt sensum etiã sunt contrarii. Ergo contrarii illi motus in vno eodemq. sensu simul inesse vel sentiri non possunt.

g Nec vero ea quæ] Assumit iterum paulo ante probatum, quod contraria nūquam sentiuntur ut cōtraria simul, sed quatenus per mixtionem sub vna specie offeruntur sensui. Atq. hinc iã infert sic. Nec contraria nec subcontraria simul sentiuntur per se, etiã in mixtione: quia rationes oppositas habent si separatim considerentur. Non igitur simul sentiuntur tanquam partes coponentes, sed tantum hoc respectu quoad vnã iam rationem vnius habent, post quã mixta sunt: ut qui intuetur sanguinem e venã incisa profluentem, in quo sunt alii etiã humores, nõ vno actu inspectionis quatuor humorum colores in mixtione cernere potest, nisi sub vna ratione ac colore vno sanguinis.

h Profecto minus poterunt] Iteratur prius argumentum. Contraria, quæ eiusdem generis sunt & misceri possunt ut vnum constituant, non simul sentiuntur, quatenus contraria sunt. Multo igitur minus sentientur ea quæ genere discrepant: quia plus inter se distat & differunt quam superiora illa.

i Quod si non hæc) Refellitur aliorum quorundã responsio & sententia de proposita questione. Primum autem proponitur hic.

k Nec vllum tempus) Refutatio constans duab. rationibus, quarum prima hoc loco est. Virag. a. petita est a cōsequente absurditate.

l De ea autem] Altera pars capituli, in qua suam sententiam philosophus de questione proposita explicat. Quod scilicet simul plura senti-ri possunt.

m An primum evidens] Primus modus quo contingit uno sensu plura simul senti-ri.

n Aut dixerit quis] Obiectio. In duobus oculis una tantum est sensio, & plura tamē reci-pi videntur, nimirum una species visibilis in dex-tro, altera in sinistro oculo. Ergo anima quoq; partibus diversis recipiuntur plura obiecta, qua tamen sentiuntur ab ea velut unum quid.

o Ibi autem si unum] Evidens seu solutio. Dispar ratio est sensationis unus utrobique. Oculis duobus unum cernitur, non quod species visibi-les coeant & unum fiant, sed quod instrumenta ipsa, id est, nervi optici coeant in unam cōmu-nem cavitatem. In hoc ergo modo visionis non multa una sensatione, ut fit in anima, percipiuntur, sed duplici instrumento unum percipitur: & fit hic unum non ex iis, qua sentiuntur, sed ex iis qua sentiunt.

p Præterea iidem sensus] Altera ratio eius sententia, quod anima una sensatione & nō plurib; neque diversis partibus plura sentire simul possit. Si negemus contraria una sensatione perci-pi posse, sequitur unum sensum esse plures. Fieri a. nō potest ut sensus unus sit plures. Contraria-igitur unica sensatione simul percipi possunt. Proposito illustratur comparatione similium. Sicut contrariorum non sunt dua scientia, sed una:

Ita contrariorum etiam non sunt due sensationes
sed una tantum: quæ albū cognoscit, eadem ni-
grū quoque cognoscit. Qui duabus sensationibus eā
apprehendi dixerit, is perinde fecerit ac si con-
trariorum diversas etiā scientias esse pronun-
tiet, cum tamē eundē sit scientia scire causas sa-
nitatis & causas morbi, scire rectū & obliquū.
¶ Illud a. perspicuū est) Ultimo ostenditur,
Omne quod sentitur esse magnitudinē. & ni-
hil indivisibile sensu percipi posse. Sensibile qua-
tenus sensibile non percipitur nisi ut quantum
& divisibile aliquid, Exemplo est visus.

¶ Sivero aliquid) Demonstrat eum rem
ad verum affirmare quia sensationem in puncto fi-
eri seu aliquid adimpletū sentire posse existimat.

SEQVUNTUR EX HOC LIBRO
de sensu & sensibili, per Rodolphum
Goclenium excerptæ
Quæstiones.

I

An anima communicet sensum, ut suum
idiotæ corpori?

Rudes sunt prorsus (liceat enim mihi
scaphā vocare scapham, si eum sicū)
doctrinæ Aristotelicæ, qui docēt
sentire esse idiotæ seu proprietatem animæ,
quæ corpori communicetur, ut sensus per
se sit & cogitatio animæ, corporis vero per ac-

cidens & secundario. Nam vt motus non
 est proprietas animæ, sed oritur ab anima:
 sic quoque sensus non est animæ propriū
 adiunctū, sed oritur ab anima, vt effectum
 a causa. Hæc est ipsissima sententia Aristote-
 lis, cum dicit: *sensum per corpus (id est, per sen-
 sorium corporeum, seu ope & instrumeto cor-
 poris) fieri*. Profecto corpus absque anima,
 id est, cadaver, nihil sentit. Anima seiuncta
 a corpore, etiam nihil sentit; ver bi gratia
 nihil audit, nihil videt, (*sunt enim hæc actiones
 organica*) Sensus igitur est *πῶς* & effectus
 totius compositi, nec proprius animæ, nec
 proprius corpori, sed communis corpori
 & animæ. Obicitur I. *Corpus communicat
 animæ suum dolorem: Quid ni igitur com-
 municet anima re ipsa sua* *ἰδίᾳ*? Resp. Animā
 dolore aliquādo affici non nego: sed dico,
 vt pes afficitur dolore corporeo, qui cor-
 poris proprius est, sic animam affici dolore
 spiritali, qui spiritus proprius est. Concedo
 etiā affici animam dolorib. corporis per
συμπέφυκτον seu consensum, sed non recipere
 in se plagas & vulnera, quæ *ἰδιομόρτη* est. Il-
 la, quæ sunt corporis, dico animam ducere
 esse quidem sua, sed per naturam propriam
 esse expertem perpeffionum corporis. Cū
 suspectus facinoris alicuius torquetur
συμπέφυκτον anima, quod corpus suum patiat-
 tur: ipsa vero in sua natura non patitur cor-
 poris tormentū. II. Anima est imago DEI,
 cuius

cuius bonitas non est à seipso creaturæ. R.
 Imo absolute bonū esse, est à seipso creaturæ, & bonitas, quæ datur creaturæ a Deo, nō est ipsa Dei bonitas, quæ infinita & æterna est, sed creata & finita, illius effectum. Ita intelligatur hoc, *Deus est bonus*, per essentiam seu ipsum bonum. *Creatura est bona*, per participationem.

II.

Quomodo inter se concilientur, sensus est natura animalis: & naturam animalis consequitur?

Quæritur conciliatio horū: naturæ animalium nihil magis intimū quā sensus, siquidem animal per sensum est animal. *Zabarell. lib. de cōstitutione scientiæ naturalis cap. 3 2.* Et sensus naturam animalis omnino insequitur. *Zabarell. ibid.* Respo. Sensus vox accipitur modo pro ipsa anima sentiente, vel animæ facultate sentiēte, modo pro operatione eius. Prius pronuntiatum verum est de sensu accepto in prima significatione. Posterius de sensu accepto in secunda. *Δύναμις* igitur seu facultatem *ἰσχύς* insequitur *ἐν ἑαυτῷ*, id est, operatio interior. Sic cū dicitur somno ligari sensus: intelligitur actus secūdus, id est, operatio sensuū (quo respectu dicitur somnus similis morti, nō vero

actus primus: quando enim dormit animal, actu & re ipsa non cernit, non audit, cernere tamen & audire potest. At cum dicis, *Morte tolli sensum*: & primus actus, id est anima sentiens ac facultas sentiendi, & secundus actus, id est, ipsa actio intelligitur. Eadem prorsus distinctione conciliantur, quod Aristoteles scribit, in 2. libro de anima, *τὸ δὲ ζῷον διὰ τὴν αἰσθητικὴν ἀρχήν*, Quæ verba modo ex Zabarella latine facta retulimus, & quod hic sensum facit *αἴσθησις* corporis animati, id est, commune animi & corporis.

III.

An auditus sit causa per se μάλιστα ἔσ ὑβερῖορία rerum cognitionis?

O Ratio recte dicitur ab Aristotele *αἴσθησις* *μάλιστα*. Sed auditus causa per accidens. Quid ita? Auditus per se & primo percipit voces, quæ sono proferuntur. Oratio autem, qua de multis rebus erudimur, constat ex vocibus. Accidit igitur orationi, ut ab auditu etiam percipiatur, nempe propter voces. Auditus igitur est causa per accidens rerum cognitionis. Res ipsæ proprie non audiuntur, sed intelliguntur, seu mēte apprehenduntur. Quod vel inde patet: quod homines, qui peregrina lingua ignota utuntur, orationem audientes, nihil inde discunt: quia nimirum vocum potestatem & vim non intelligunt.

IV.

An visus sit natura igneus?

Negat hic Aristoteles visum esse naturæ igneæ. Vult autem aquam in eo dominatum tenere, quod aqua facilius recipiat & retineat species. Intelligit autem per visum, instrumentum visionis, humorem crystallinum subiacentem pupillæ, ad talem hypostasin & systasin coagulatum, ut species visibiles recipere & continere possit. Sed opponitur hoc sect. 31. probl. 29. *νῦν δὲ ὁ ὄψις ἡρώδης, visus est ignis*. Hæc igitur ita ad concordiam reduces. Prius dicit Philosophus ex sua sententia. Posterius ex aliorum magis opinione. Sed dicas forte I. *Cum torquetur, comprimitur, constringitur oculus, apparet ignis scintillans, seu igneus fulgor: Ergo visus est igneæ naturæ*. Respond. Est fallacia secundum non causam ut causam. Oculus enim percussus vel distortus micat: quia in media sui parte est levis, non quia igneus. II. *Si oculus est aqueus, frigore obrigescet, hoc enim est humidis. Sed non hoc. Ergo nec illud*. Respondetur ad propositionem. Si humidum oculi esset aqueum, frigore obrigesceret, nisi in exsanguibus oculi duro corio essent rectori, & in sanguineis propter additam pinguedinem tardius ac minus frigoris incommoda sentiret.

V

De natura coloris dissertatio.

Quid sit color, haud facile est definire.
 2 Latet enim natura hæc, sicut & aliarum re-

rum species in profundissima caligine in-
scitiæ humanæ.

3 Et colores quam manifesti sunt visui,
tam controuersi & obscuræ intellectui co-
loris causæ & essentia.

4 Quærendum tamen nobis est quod
quàm proxime ad verum accedit.

5 Consideratio autem coloris duplex est,
Absoluta & Relatiua.

6 *Absolute* seu *per se* consideratur secun-
dum suam naturam, siue videatur, siue non
videatur.

7 Color enim sua natura visibilis est, eti-
am nisi nūquam videretur.

8 Non enim tollitur potentia (*visibilitas*)
per obiecti (*rei colorate & coloris*) ablationem
(*id est, remotionem a visu*) quia fluit ab inter-
nis principiis essentialibus.

9 Ita ergo corpus Domini etiam cum nō
videretur, erat & manebat *per se & in se* visi-
bile: quia coloratū.

10 *Relate* vero consideratur, quatenus est
aspectui subiectus, & facit corpus aspecta-
bile.

11 Posteriore respectu definit eum Sca-
liger a posteriori sic, *Est qualitas in toto suo*
corpore subiecto, sua specie, qua a luce elicitur,
pingens aerem ad visionem faciendam.

12 Dicit *in toto*. Nam etiam intus est color
vt in medio corpore castaneæ vel pomi, ali-
oqui non fieret per *misionem (qua fit per*
totum).

- 13 Sic statuit Aristoteles, Colorem esse
ἴσος ἐἶναι, ἐν lib. de sensu.
- 14 Respectu vero priore definitur a priori sic: *Est qualitas ex elementorum qualitate & luce conflata, quatenus lux est.* (Lux enim est actus quidam visibilitatis.)
- 15 Si addatur: *Imitans seu afficiens visum,* iterum erit consideratio relata.
- 16 Plato in Timæo definit, *flammam a corporibus manantem*, id est, *speciem a luce elicitam e materia in medium a superficie terminatam.*
- 17 Sectatores Aristotelis considerantes colorem relate, definiunt præeunte philosopho *extremi- tatem perspicui in corpore terminato mouentem primo ipsum actu perspicuum,* (id est, aerē vel aquam lumine illustratam) deinde ipsum visum animalis.
- 18 Sed Scaliger *extremi- tatem & superficiem* (*ἐξ αὐτῆς ἐπιπέδου*) improbat, quod intra corpora, vbi superficies in potentia est, nihilominus color actu sit, & actu quidem visibilis (*scilicet primo seu ἴσος, id est, habitu,* licet actu non videatur) *scilicet secundo, quo respectu color dici potest visibilis potentia.*
- 19 Color enim non est superficies ipsa seu extremitas corporum, sed quiddam in corporis extremitate: quod etiam Aristoteleū est, seu est *ἴσος, affectio, qualitas quadam corporum naturalium &c.* Extremitas vero seu superficies est subiectum coloris.

20 Duplex hæc consideratio coloris non parum facit ad elucidationem quæstionis, *an color sit tantum in exteriori rei superficie, qua videtur?*

21 Color enim tantum est in exteriori ultima superficie corporis, quatenus est aptus ad visum mouendum & afficiendum. Nusquam enim cernitur color, nisi in corporum extrema superficie.

22 At nec per se colore destituuntur interiora corporis, sed is color potentia tantum aspectabilis est, & actu fit aspectabilis, cum corpus secatur, vt noua fiat superficies exterior.

23 Hic diligenter notari velim, Aristotelem, cum dicit, *colorem esse extremitatem perspicui*, nõ velle, colorem esse simpliciter extremitatem seu superficiem (absit hoc de tanto Philosopho cogitemus) sed sententiam verborum eius hæc esse: *Color est extremitas seu terminus perspicui, id est, patibilis qualitas terminans perspicuum seu pellucidum.*

24 Cum enim dixisset: *Lumen adu perspicui interminati, quod perspicuum interminatum lumen transmittat*: dixit, colorem in superficie terminari.

25 Perspicuum autem est, *quod aptum est ad recipiendum lumen, quod non habet.*

26 Perspicuum *ἀόριστον*, id est, *interminatum* est, quod tota sua substantia, non tantum secundum superficiem exteriorem, sed etiam

inter

inter se & penitissime recipit. & transmittit lumen, nullo obstante termino, ut impedimento, quod luminis transitum arceat: ut sunt aer, aqua limpida, gemma quaedam, vitrum, humor crystallinus.

27 Terminatum contra: ut speculum, chalybs lanigatus, argentum politum.

28 Perspicuum actu est, quod re ipsa lumine est illustratum, ut aer interdum.

29 Color ergo est ibi, ubi perspicuum definit esse perspicuum, & visum quasi fugit & sistit, specie per perspicuum medium, ut aërem, ad oculos transmissa.

30 *Exempli causa:* Cum hæc legis, *diaphanis* seu perspicuum inter paginam libri ac literas & oculum est aer, cuius perspicuitas sistitur & finitur in eadem pagina, quæ est corpus opacum, visui non peruium.

31 Illa igitur qualitas, qua *diaphanis* terminatur, dicitur *Color* (*nigror literarum, albedo pagine*) quo visus excitatur & afficitur.

32 Huc pertinet, quod Scaliger dicit, *Exerc. 80. sect. 8. Aer ubicumq; alia superficie terminatur, illico species præsto est.*

33 In sensu igitur causali verba Aristotelis accipienda sunt, ut *virtus est hominis perfectio*, id est, qualitas seu habitus, hominem perficiens.

34 Sed hic dubium oritur: *an subiectum coloris sit actu perspicuum, an vero corpus visibile.*

35 *Respond.* Coloris subiectum per se est superficies corporis aspectabilis. Sed primum subiectum virtutis coloris, id est, coloris, quatenus ad visum refertur, quæ est, *mouere posse*, est actu perspicuum. Primum enim, vt fiat visio, color mouet actu perspicuum, vt aerem illustratum, spargens in eum spirituale quãdã vim, seu diffundens in eo visibilem speciem. Hæc cõinuata ad visum vsq; ex diametro oppositũ seu aduersum, & ad corpus aspectabile cõuersum, hũc (*visum*) afficit & mouet, vna finẽ rei obiectæ ipsi imprimens & comunicans, & ita visio fit in oculo *id est*, anima videndo sentit obiectũ corpus.

36 Coloris quidem, qua aspectabilis est, natura propria est, vt moueat visum. Sed visum mouere nequit, nisi moueat perspicuum medium. Prima igitur *irispua* coloris est, vt actu *diaphanis* moueat. Nam pellucidum per se solum consideratum, nõ habet vim mouendi visum absque colore.

VI.

De natura luminis Dissertatio ad intelligendum Aristotelem comparata.

- 1 Et subriles & iucundæ sunt disputationes de lumine munere Dei principe. Ac profecto haud scio, an rerum cœlestium vlla sit excellentior ipsa luce, *an Iul. Scaliger.*
- 2 Eius igitur disputationem euoluam.
- 3 Quis Græcis & lucem & lumẽ significat.

Lux

4 Lux autem *qualitas* est corporis lucidi, ut solis, ignis, cicindela.

5 Lumen vero est id, quod a solis fluit corpore. Est diuini illius accidentis (*lucis*) siue species & representatio, siue effectū, quod in aere ita videtur, ut alibi terminetur & faciat visilem superficiem, per colorem. Est *ἴδιον τῆ διαφανῆς*, est *ἰσχυρὸν τῆ διαφανῆς*, forma seu actus perspicui, seu translucidi, quatenus translucidum est.

6 Non enim *διαφανῆς* actu, nisi per lumen *φανταστικόν* (apparet.) Et perspicuum actu fit, cum illuminatur aliunde. Ex se enim lumen, cuius capax est, non habet.

7 Et si autem lumen colorem proprie reddat visibilem, nec idem cum hoc fit: tamen a Philosopho dicitur etiam lumen *coloris diaphani*, propter cognationē & coniunctionem arctissimam. Nam absque lumine nullus color cernitur. Hinc fit, ut vna cum colore etiam cernatur lumen: sicut per accidēs terminatur etiam lumen colore. Et color non raro accipitur generaliter pro omni re aspectabili: sicut *φύσις* Zabarellæ sub colore, ut species sub genere cōprehenditur.

8 Ceteroquin *lumen* & color differūt. Color est eius *reale & materiale*. Lumen est eius *intentionale*, (*liceat mihi uti hac voce pace latinistis*) id est, species lucis representatrix, quæ spiritualis est seu imaterialis. A luce, n. fit lumen, ut a re imago. *Scalig. exerc. 75. sect. 7.*

9 Porro lumē non est forma seu actus coloris. Actu enim color est nigredo etiam sine lumine. *Vacca non minus nigra est nocte absente lumine, quam interdiu presente lumine. Sed potentia visibilis est, non actu, id est, nigredo vacca non habet efficacitatem ad afficiendum medium & oculū in tenebris, nec diffundit de se speciem visibilem medio nō illuminato.*

10 Si ut res Syllogismo comprehendatur forma essentialis coloris esset lumen, adueniēte lumine generaretur color, absente lumine color nullus esset, color esset color, quatenus visibilis, & visibilitas esset coloris essentia. nō autem affectio essentiam consequens. Sed falsum consequens, Falsum igitur etiam antecedens.

11 At obiicitis hoc Scaligeri exerc. 80. sect. 7. *Est ergo coloris actus lux & quasi forma quedam &c.* Et illud diuini Poetæ,

Rebus nox abstulit atra color em.

Ergo color nō est color sine *παύσια* seu presentia luminis : & vbi color nullus videtur, ibi item nullus est color.

12 Respond. *Primo*. Scaliger obiecto loco dicit tantum, Iridem esse coloris actum lucem & quasi formam. Sed quia hinc colligi potest aliquam lucem esse actum coloris, *secundo* contendo lumen esse actum coloris, non quidem ut color sit, (*color n. quasi color est, etiam intra soliditatem corporis non in sola superficie, absente quoq; lumine*) sed ut videatur

deatur, id est, qua visibilis est seu videri potest actu. Hoc est, *lumen* est *actus visibilitatis*, qui etiam in nigro esse potest. Seu, est *actus coloris ad videndum*. Lumine colores fiunt actu conspicui, qui absque eo delitescerent.

13 Loquimur autem de lumine externo seu extraneo, non de luce interna, quæ cum ipsis elementis est in compositione colorum seu ex qua essentia coloris constituitur.

14 Huc pertinet illud Scaligeri Exerc. 288 sect. 16. *Lux, id est, lumen, est ratio videndi quia defert species ad oculum.*

15 Atque hæc hæc hactenus præcipue de questione, sitne lumen forma perspicui an coloris.

VII.

Consiliatio dictorum: Color est $\pi\epsilon\iota\kappa\alpha\varsigma$, id est extremum: $\epsilon\varsigma$ Color est aliquid in $\pi\epsilon\iota\kappa\omega\tau\iota$, in extremo.

Aristoteles sentit, *colorem, qui afficit aspectum, esse in extremitate corporis, non ipsam extremitatem*. Sed idem etiam, *colorem esse dicit extremitatem pellucidi in corpore terminato*. Hæc ita facies sibi $\epsilon\upsilon\mu\phi\omega\tau\alpha$. Color est in corporis colorati extremitate, id est, superficie, ut in subiecto adiunctum. Sed color est extremitas seu terminus corporis pellucidi, hoc est, est id, quod terminat pellucidum seu perspicuum visibile. Dicitur autem *perspicuum terminatum*

H

cum perspicuitas seu transparentia habet terminum, in quo sistitur, & finitur, ita ut non transmittat visum. Tale est chalybs etiã læuigatus. Etsi enim habet politam superficiem, est tamen opacum & obscuro corpus, nec intra se *diuisum* est luminis. Tantum perfunditur lumine & perspicuum est *quod* scilicet secundum exteriorem superficiem suam, ubi lumen & visus terminantur. Si igitur ita aliquis obiiciat: *Extremitas est quantitas. Color nõ est quantitas, sed qualitas. Ergo color nõ est extremitas.* Responde: *Color non est extremitas, extremitate sumpta pro superficie.* Hæc enim subiectum est coloris, in quo inhæret. *Est vero extremitas extremitate sumpta pro qualitate terminatæ perspicuum ut coloris genere.* Hoc extremum seu finis est qualitas tertii generis (*patibilis.*)

VIII.

Conciliatio horum, Omne corpus est terminatum & quoddam corpus est interminatum.

SI color est extremitas perspicui, seu *quod* *diuisum* in corpore terminato: sequitur quædam corpora esse interminata. At Physico omne corpus habet terminum, seu est finitum. *Resp.* Sane omne corpus terminatum est secundum substantiam & dimensiones eius: Sed quædam corpora sunt *interminata* id est, interminata, quod attinet ad perspicuitatem eorum

eorum, vel *δύαμις* illam, qua illustrationis capacia sunt, etiā in pfundissimis partibus. Qualia sunt, *calū, aer, aqua*. Quibus opaca opponuntur. Cæteroquin & perspicui in corpore interminato extremitas est, quæ est lumen.

IX.

Omniane aluntur dulci, vel simpliciter, vel alio admisto, ut ait Aristoteles?

Generaliter dicta sæpe esse restringenda, monet hic quoq; locus Arist. *παισις φησὶ τῶν γλυκεῖ ἢ ἀπλῶς ἢ μιμυρῶν. Omnia aliuntur dulci solo vel condito alio sapore, scilicet, quæ dulcedinis sensum seu gustum habent: ut animalia.* Horum enim sensus est. Stirpes possunt nutriri dulcibus, amaris, austeris, acerbis, falsis: *εὐλόγως* dulces dulcibus, falsæ falsis, &c. Similia n. nutriri similib. cōsentaneum est. Ac stirpium nutritio non perficitur ratione dulcis, ut defectus nutritionis stirpium non fit ratione amari: Nullo enim sensu præditæ sunt. *Ergo nec gustu.* Sed ratione primarum qualitatuum elementarium aluntur.

X

Conciliatio Aristotelis & Galeni, quorum ille extremos odores facit dulce & amarum: Hic vero acerbum & acrem.

H. 2

Galenus contraria facit acerbum & acre, & intericit inter hæc dulce. Aristoteles vero dulce & amarum. Ratio & modus considerandi diuersus tollit hic ἀντιφασιν. Galenus, cum medica ars sit practica, considerauit naturam differentiasque saporum, quatenus indicant temperamenta & potestates rerum lapidarum ad vsum ἰατρικῶν humano corpori adhibendarum, & in distinctione saporum respexit causas efficientes eorum, caliditatem & frigiditatem, quæ diuerso modo afficiunt, vincunt & miscent humidum passum a sicco. Extremos igitur facit acerbum & acrem saporum, quod acerbum fiat a summo calore, sicco terreo exquisitissime attenuato: Acerbum vero a frigiditatis ὑπερβολῆς, id est, exsuperantia, sicco terreo minimum a calore excocto. In medio collocat dulcem, quod fiat a calore temperatissimo, optimeque miscente humidum cum sicco. Aristoteles vero, quod diuinare licet, respexit & gustatus sensum & τροφικῶν causamque nutritionis, & diuersum ἠδύς humidum factum a sicco, cum extremum extremo, dulce amaro opponit ἰναντίας. Dulce enim gustatui gratissimum, amarum contra maxime ingratum accidit atque molestum. Dulce maxime τροφικόν est, id est, nutriens. Amarum cōtra. In dulci deniq, humidum maxime cōprehēdit ac superat siccū. In amaro maxime separatum est a sicco humidum, resolutum videlicet per vehemētem calorem.

An recte dixerit Aristoteles amarum esse priuationem dulcis.

Aristoteles amarum, quæ qualitas positiua est, fecit speciem seu differentiã saporis. Et recte illud quidem. Quomodo igitur potest illud dulci priuatiue opponere? An non amarus sapor est affirmatum seu aliquid positium: Sane, ut nigredo, nisi esset aliquid positium, non esset color: sic amarum, nisi esset tale, non esset sapor. Respond. Aristoteles, cum *ἐπιτηδεύσει* opponit amarū dulci, nō simpliciter, sed *ἐν* loquitur, respectu habito ad *τροφίμων* & *ἀτροφίμων*, quod omne nutriens aut dulce sit, aut dulcedinis particeps: quod vero ineptissimum ad nutriendum est sit amarum. Sic nigror non est simpliciter priuatio albi, ut tenebræ lucis. Et tamen Aristoteles nigrorē dicit esse priuationē albedinis, quæ proportione quadā tenebris respondeat: quia in nigro colore minimum est lucis & nihil candidi.

XII.

Conciliatio duorum dictorum Aristotelis.

Humidū saporosum seu succulētum efficit in genere odorū, quod in genere saporum efficit siccū. Et, Humidū id patitur saporoso sicco.

Aristoteles ait, humidū in aere & aqua particeps fieri posse saporosi sicci,

Et ab eo aliquid pati, id est, affici & imbui qualitate odoris, quæ primo & proprie inest saporoso sicco: ut cū grana iuniperi imponuntur prunis, resoluitur inde ^{in odorem} seu fumus odoriferus, qui aeri miscetur vna cum odore. Sed ante dixit, *Humidum sapore præditum in odoribus efficit siccum.* Quæ hæc sententiæ variatio est? Vtrobique de modo communicationis seu participationis odorum intelligendus est, hoc est, de modo, quo odor rebus odoratis inhærens, communicetur etiam aeri vel aquæ, tanquam mediis, ut actu mouere sensum possit. De hoc modo loquitur indifferenter, vel quod humiditas aquæ & aeris abluat corripiatque sapidam siccitatem: vel quod saporosa siccitas se infuset in illorum humiditatem, quam odore imbuit seu inficit. Sic saporosæ aquæ communicantur, vel quod aqua per siccum transmittatur, seu perfluat arripiendo secum saporosam qualitatem, vel quod siccum humori, iniiciatur aut permisceatur quocūque modo, & secum afferat saporem.

XIII.

Conciliatio horum: esse idem hominis ex odoribus bonis voluptatem capere: quod dicit hic Aristoteles. Et tamen, quod idem scribit infra, alia etiam animalia offendi odoribus, qui vim interimendi habeant: Et 13. scilicet. probl. 4. odore pashernum mire sollicitari

*tari quadrupedes cunctas, sed capitis tor-
uitate arceri: quamobrē occultato eo
reliquas dulcedine inuitatis ab
ipsis corripit.*

Homines odores per se delectant, & ab eo etiam non relati ad nutrimentum expetuntur. Bruta vero ex odoribus capiūt voluptatem per accidens, nempe propter nutrimentum, quod per se expetunt, ut apes thymi odore delectantur, quia odor iste ostendit idoneam ad nutritionem & mellificiū materiam. Muris odor felibus famelicis est gratissimus per accidens, id est, non quia odor est, sed quia inest iucundissimo ipsis alimento. Hunc vsum odoris accessorium & accidentarium homo communem habet cum brutis. Sic Apicius male olentes cibos respuit. Sic homo ebriofus vini odore delectatur, non quia odor est, sed quia potum gustatu suauem præsentem esse significat. Sed tamen, etiam quædam bruta voluptatem vel molestiam per se ex certis odoribus percipiunt: ut serpentes fugantur nidore vsti cornu, flos recentis pulegii incensus necat pulices odore. Excipiendæ igitur sunt in quibusdam animalibus certæ sympathiæ & antipathiæ, & intelligendum hominum generi præcipue hunc odorum vsum concessum esse. In hæc fere sententiā sequentes theses Marpurgi, cū plegerē publicæ Physicam, disputatę sunt, quas adscribere libet

H 4

XIII. Disputatio de Quæstione: An odor, qua delectat vel offendit sit hominis proprius?

- 1 Pulcra quæstio est quâ ad disputationē selegimus: An gaudeat odore alia præter hominem animantia: An proprius hominis sit voluptatem ex odoribus capere?
- 2 Nullum animal, præter hominem, ex odore capere delectationem, est Aristotelis sententia, ait Scaliger.
- 3 Is eidem subscribit, cum, plane, inquit, vniuersa omnia inter animalia hominis oblectamentum odor est. Exerc. 104 sect. 4.
- 4 Quo quidem respectu tantum verum esse statuo quod ibidem dicit: Pene solius humani sensus obiectum esse odorem.
- 5 Cateroquin, certum est multa animantia bruta sensum olfactus habere satis acré, & in homine esse eum imbecilliorum.
- 6 Sed vniuersalem illam labefactant.
  1. Quod Pantheræ odore quadrupedes bestias oblectari, eumque propterea sequi a Philosophis proditum est *ισοπλάς φυσικῆς* scriptoribus
  2. Quod apes thymi, felis mutium, muscæ mellis odore delectantur.
  3. Quod malis odoribus quædam animalia *ἄλογα* fugantur: sulphure muscæ, galbano accenso culices, vngulæ mulinæ adustæ nidore mures. Et Cardanus scribit, *cum mices, culices, formicas fumo cōbustorum suo cuiusq; generis abigi.* Narratur & culices læta equina ante cubiculum suspensâ arceri.

7 Si igitur quædam animantia odoris delitiis capiuntur, & fœtorem auerlantur, quid Aristoteli respondendum est?

8 Scaliger respondet, Aristotelis mentē esse: *In homine oblectamenta voluptatesq, potissimum esse*, id est, Aristotelem non simpliciter negare, quin alia animantia præter hominem delectationem percipiant ex odoribus, sed velle ab homine potissimum eam sentiri.

9 At Aristotelis hanc fuisse mentem, in dubium vocari non debet: cum dicat, *illam delectationem bestiis contingere per accidens*, hoc est, non delectari eas odore, qua odor est, sed qua est index delectabilis nutrimenti: vt intelligas, propter expetitum alimentū bruta gaudere perceptione eius odoris, qui præsens illud esse indicat. Sic sus gaudet cœni & lutosæ aquæ odore, quia ex eo quærit victum: sicut apes eligunt (vt ita dicam) flores, quorum rorem captent, vnde victitent, & in eo vt suauis balneo solent volutari.

10 Hanc causam non esse nullam, hinc apparet, quod non multum curæ est bestiis de bene olentibus, cum sunt satiatæ, fame vero enectæ accurrunt eo vbi talia sentiunt.

11 Huc accedit, quod brutis natura non dedit sensum odoris ad corroborationem & recreationem spirituum animalium in cerebro, vt homini, quod & Aristoteles lib.

de sensu & sensilibus docet cap. 5.) qui ea indiget propter defatigationem & absumptionem illorum, ex multiplici labore & intentione sensuum ac cogitationum.

12 Si igitur contingat, ut unguentum amaricinum sus olfaciat, non delectabitur eo: quia nec ad desiderium cibi facit quicquam nec destinatum est ad nutritionem suis. Unde exstitit paræmia, *Quid sui cum amaricino?*

13 Quod si fugiat sus aliquem odorem, fugiteum propter incommoditatem *ἠροφῆς* seu pastus, ideoque per accidens, quia odor ille arguit & ostendit ei simul alimenti malitiam, vel citra noxam aut interitum.

14 Sicut (*generatim*) si brutum fugit odorem tetrum, ingratum, fugit non ut odorem, sed ut indicem rei noxiæ.

15 Sic contra paccidés bibulæ anui apud Plautum in Curculi. delectabilis est odor vini: Quia odor hic significat illi præsentem esse potum gustatui gratissimum, quem quidem (*posum*) expetit per se. Multibibæ verba sunt.

*Flos veteris vini meis naribus obiectus est.
Eius amor cupidam huc me per tenebras
prolicii.*

Salve anime mi,

*Nam omnium odor unguentum præ tua
nausca est.*

*Sed quem adhuc naso odos meo
Es obsecutus, da vicissim gutturi*

Mco

*Meo gaudium. Nihil ago tecum. Vbi est
ipſus*

Ipfum expeto tangere.

16 Ad extremum, ſunt etiam interdum quædam antipathia, vel ſympathia naturales, ac proprietates ſingulares occultæ, ex *idoneitate* orta, quibus ad odores certos animantia quædam affecta ſunt, ad eosque vel propendent, vel ab iisdem ſunt auerſa, & abhorrentia.

17 Sicut homo aliquando offenſionem & faſtidium habet naturale ad hoc vel illud. Exemplo eſt, amicus meus quondam optimus, Ioannes Heugelius, Chori Muſici in aula Illuſtriſſimi & excelsiſſimi Principis Guilielmi Lādgrauii Haſſiæ &c. laudatiſſ. memoriæ, magiſter & Muſicus theoreticus ſimul ac practicus excellentiſſim. qui nidore vel nōdum præſentis anſeris aſſati e conuiuiis fugabatur.

18 Sed cum uſum odorum, quos animalia bruta percipiunt, non neceſſe ſit coniunctū eſſe cum voluptate, concludimus ſolum hominem per ſe ſemper, cum ex bene olētib. voluptate, tum ex putentibus & terriſſimum odorem ſpirantibus moleſtia affici.

XV.

Quæritur conciliatio horum uerborum Ariſtotelis: Idem & non idem primus & poſterior exaudit & odoratur. Vbi explicatur

distinctione d'empla. An plures simul exaudiant unum sonum?

Multi simul audiunt concionem, quorū alii propiores sunt concionanti, alii ab eo remotiores. Idem autem est sonus, quem percipit propior, etsi certius percipiat, & quem audit remotior, etsi incertius. Sic vnus odor are fragante est in naribus Pamphili & Glycerii non plures. Sed sententiæ huic refragari videtur pronūtiatum: *Vnū accidens non est in diuersis subiectis.* Odor & sonus sunt accidentia: sunt enim tertii generis, id est, *πραγματικῆς* qualitates. Ergo ex vno obiecto odorabili qui existit odor, non est idem in naribus Pamphili & Glycerii, nec idem sonus in aliorum atque aliorum auribus. Hic respondendum e topicis Aristotelis distinctione *eiusdem.* Vnum scilicet **NUMERO** accidens non est in duobus subiectis. Sed vnum scilicet specie potest esse etiam in pluribus. Sic specie idem odor est in naribus duorum hominum, at non idem numero. Sic quod multi simul audiunt, est idem *τῶν αὐτῶν οὐκ ἀεὶ ἓν.* Quisque enim sentientium speciem habet sensilē in suo sensu, ac soni odorisque species per motum & immutationem ac propagationem aeris diffunduntur & multiplicātur. Sic caliditas, quæ inest igni per se, & aquæ per accidens, non potest dici vna & eadem numero, sed specie: quia ab igne generatur similis cali-

ditas in aqua. Ignis suæ caliditatis subiectū est. Aqua itē suæ, sibi que ab igne impressæ, Verum obiicias forte solem. *Is vnus numero a mille videtur. Ergo & vnus numero odor vel sonus a mille percipietur.* Hic vero respondetur. Sol vnus numero est, qui visum plurimorum intuentium primo afficit mouetq; vt obiectum materiale: Itaque omnes intuentes eundem numero solem vident. Sed in singulorum oculis est etiā vnū sensibile, quoad *vidē*, id est, speciem, non vnum vero seu idē numero. Vnius enim *iegrū*, id est, rei visibilis innumerabiles species spherice in omnem partem radiant, quod docent Optici. Et vnum, vt dixi, ad numerum, accidens non potest recipi diuersis subiectis: quod Scholis Philosophorum tritissimum est.

XVI.

An odor sit corpus non qualitas.

Multi contra Aristotelem statuūt: Odores esse corporeos defluxus, non qualitates: propterea, quod putent ipsum halitum, qui egreditur e re odorata, esse odorem, cum tamen ille halitus sit velut *exima*, id est, vehiculum & subiectum odoris. Sed audiamus quædam antiperipateticorum argumenta. *Quod replet sensorium est corpus. Odor replet sensorium. Ergo odor est corpus nempe spiriuosa exhalatio. 2. Omnes causa que calefaciunt, sunt equalia. Odores calefaciunt ce-*

rebrum. Ergo colores sunt aliquid ^{inmundum}. 3. Nihil nutrit nisi corpus. Odores nutriunt spiritus. Ergo sunt corpora. Assumptio probatur Si chamaleon solo vivit aere inspirato, ut Salamandra solo igne, quid obstat, quominus homo nutriripotest odoribus? 1. Respond. ad primæ objectionis assumptionem. Odor replet per accidens. Aut enim exhalatio, cum qua iunctus est odor replet, aut qualitas odoris, afficiendo cerebrum humidum, liquat humiditates in eo contentas, unde repletio per se & proxime sequitur. 2. Secundæ objectionis nego assumptionem. Nam aqua frigefacit frigore suo naturali, ignis calefacit sua caliditate: & tamen neq, frigiditas neq, caliditas est corpus sed utraq, est qualitas. 3. Tertix objectionis similiter assumptionem, si proprie loqui velis, negandâ esse statuo. Etsi enim recreât corroborentque spiritus, hoc tamen non est proprie nutrire. Omnia n. nutrita colligunt excrementa quæ ex odoribus nulla colligi possunt. Ad assumptionis probationem sic respondeo, Nullû omnino animal solo vitare aere, quod nutriatur tantum mixtis & compositis, quibus cõstat. Sed quod chamæleonti aer pro cibo sit aliquandiu (quod scribit Plinius) ex eo patet, ait Scaliger, quod & annum integrum aiunt in ediam tolerare, & ubi exceptit hiatu auram, & occlusit malas turget ei venter. Etiam inveni qui diceret,

obuersum ad Solem haurire radios, eosque conuersione hiantem sequi. Resp. Fides huius historiæ sit penes narrantes. Qui peregrinati sunt in oriente, narrât chamæleonem lingua captatas muscas deuorare. Hæc narratio, si vera est, ex solo aere spiritum nõ ducet chamæleon. Quod ad Salamandras attinet, scribunt quidem veteres, ita viuere in igne, vt ab iis exstinguantur ignes in caminis. Sed quidam e recentioribus, qui viderunt plagam orientalem, referunt Salamandram tandem absumi igne, etsi non ita cito quam alia animalcula. Ad extremũ, est profus diuersa natura Chamæleontis, & hominis. Quomodo igitur sequitur, Chamæleon potest viuere ex aere. Ergo homo ex odoribus

XVII.

An medium tactus sit caro in animalibus carne præditis, aut aliquid simile carni in aliis, quæ carnem non habent?

Cum omnes sensus exteriores vtantur aliquo medio, tanquam causa, vt loquuntur sine qua non, quæ rectius dicitur conditio sine qua non, quæritur quale & quodnam sit medium tactus? Externum esse nullum docet doctrina Peripatetica, sed internum & congenitum ac copulatum cum instrumento ipso tantum, hoc est, partem quandam animalis, quæ ab animali se-

parata non est, (alioqui enim pars non esset, ut caput ense reuulsum a ceruice, non est pars animalis, & non est caput amplius, nisi equiuoce.) Obiiciat aliquis, interno medio addendum esse externum ab animali separatum, uerbi gratia aerem, aquam, uellem, uel quancung, aliam rem intermediam. Respondendum est per inficiationem, quia qualitas tactilis per haec media, sine physico organi & tactilis contactu, non percipitur, sed oportet obiectum tactile cuti applicari: & licet aer & aqua in quibusdam medium esse uideatur, non tamen per se sunt sed per accidens, quatenus cum obiecto sunt coniuncta. Porro medium id est, uel Remotum uel Propinquum. Remotum est caro aut quiddam simile carni (ut mixtum quiddam ex pluribus elementis) quando instrumentum tactus est reatum. Propinquum est subiecto idem cum instrumento tactus: ratione uero & definitione diuersum in illis quae reatum instrumentum non habent. Controuentiat aliquis, carnem esse instrumentum tactus. Et Aristotelem carnem medium esse tactus probare. 1. Caro in tactu & lingua in gustu sese habet, sicut aer & aqua in visu: sed aer & aqua sunt medium, non instrumentum illorum sensuum. Ergo etiam caro est medium non instrumentum tactus. 2. Sensile impositum instrumentum non sentitur: tractabilia imposita carni sentiuntur, ut maxime perspicitur in aere & aqua, quae plane immediate tangunt

car-

carne. Ergo caro non est instrumentum, sed medium tactus. Verum obiicitur contra Aristotelem, quod nerui absque carne etiam sentiant: (id quod in neruis dentium animadvertere licet) ideoque caro non sit medium tactus. Respondendum est, Aristotelem loqui, & intelligendū esse in lib. de anima, de illis partibus, in quibus est caro, qua per carnem tāquā medium sentiunt, tactuque rem percipiunt, id est, caro Aristoteli medium est tactus in iis partibus, qua carne pradita sunt. In reliquis autē partibus medium ab instrumento non differt subiecto, sed tantum ratione & definitione. Obiiciunt porro, in lib. de hist. & partib. animalium, Aristotelem docere cōtrarium, Carnem videlicet esse instrumentum tactus Respondendum est, id non esse accipiendum de carne per se, sed per accidens, quatenus est neruis pradita Sic dens tanquam os, non sentit sed tanquam os, cui neruus est insertus.

XVIII

An nerui, ad quos qualitas tactilis defertur, sint instrumentum tactus?

INstrumentum tactus cum Galenore cte facimus neruos. Neruis enim sentire nos in iis partibus in quibus nulla est caro veluti dentibus & ventriculo, est manifestū. Contra hanc sentētiam multa possunt obijci. I. Instrumentū ad motum sensili non sentit. At nerui imposito obiecto sentiunt. Ergo nerui

QVÆSTIO XV III.

non sunt instrumentum sensus sine tactus. Accedit authoritas Aristotelis qui lib. 1. de anima cap. 1. negat, sensum esse in nervis, Respondeo p distinctionē. Considerantur nervi vel secundum suam materiam, vel secundum formam. Si ratione materiæ perpenduntur, non sentiunt, cum ad terram proxime accedant: & sic tactus instrumentum esse nequeunt. Ratione vero formæ, quatenus temperato naturali calore & spiritibus referti sunt, sentiunt. Et hoc modo sunt instrumentum tactus. Quæ etiam causa est, cur medium & instrumentum tactus materia & subiecto idē esse possint. Nam nervi secundum suam materiam & subiectū sunt medium tactus: secundum formā & *divisum* qua omnes qualitates, quæ eodē gradu præditæ nō sunt recipere possunt, instrumentū sunt tactus. Quare nervi verum tactus instrumentum esse dicuntur qui mediam habent naturam & utrunq; qualitatis extremum recipere possunt. II. Præterea, Aristoteles lib. 1. de historia animalium cap. 4. affirmat, *tactū consistere in parte corporis similari ut in carne aut aliquo eiusdē generis*. lib. 2. de partib. animalium cap. 1. docet, *carnē aut quod carni proportionē respondet in, quavis qualitate sentiendā positum esse*. Si ergo caro, & quod carni proportionē respondet, vim sentiendi obtinet, sequitur, *carnem esse tactus instrumentum*. Respondeo ad hos locos Aristotelis, quibus carnem ta-

QVÆSTIO XVIII.

Aus instrumentum facere videtur, eum ibi
 exoterice, id est, vulgi more loqui, & carnē
 appellare non tantum musculos, sed quic-
 quid carni adhæret, & sic caro est instrumē-
 tū tactus, nō primo, sed propter adiunctos
 nervos. Quamobrem idem Aristoteles ta-
 ctus instrumentum interius sitū esse dicit
lib. 2. cap. ultimo de anima. Sane si caro esset
 instrumentum tactus, maxime propterea
 esse videretur, quod statim re tractabili
 ad carnē admota eā sentimus. Sed propter
 hanc causam caro non est instrumētum ta-
 ctus. Ergo caro plane non est instrumētum ta-
 ctus. Assumptionē confirmo. Nam si digi-
 to imponamus tenuē aliquam pelliculā, vel
 linteum statim admoto digito illa pellicula
 sentimus seu tangimus. Attamen talis pelli-
 cula non est instrumentum, sed medium ta-
 ctus. Ergo nec caro est instrumētum, prop-
 terea quod re tractabili ad eam admota sta-
 tim sentimus. Idē iudica de linteo. Huic rati-
 oni opponi posset, *diversam esse rationem
 carnis & pelliculae vel linteae, quod per carnem
 statim sentiamus: per pelliculam vero vel linteū
 tardius.* Respondet Aristoteles *hoc non fieri
 propterea quod caro sit instrumentum, sed quod
 magis propinqua & agnata sit instrumento ta-
 ctus quam pellicula, vel linteum, ideoque citius
 nos sentire per carnē ut partem corporis, quā
 per aliquid exterius.* III. Galenus denique
lib. 1. de temperamentis cap. 9. Cutem facit

tactus instrumentum. Respondendum est.
Cutis non potest per se & primarie organū esse
tactus. Nam si esset, sequeretur vbi nulla est
cutis, ibi nullum esse tactum: quod experi-
entię repugnat: Cutis ergo non est primo &
per se, sed secundario, & propter aliud tactus
instrumētum, quia scilicet nervis est plena,
& vbi plures sunt nervi in cute, ibi acutior
est tactus, vt in vola manuum & extremis di-
gitis. Ac cum Galenus in *lib. de oculis parti-*
cula 2. cap. 1. nervos tactus organa faciat, se-
cundum illud hoc interpretādum est, quod
cutem tactus organum facit alibi: quo-
niam sc. arteriis & nervis, in quibus
omnes qualitates insunt refer-
ta est cutis

FINIS.